

INVAZNÍ ROSTLINY

A STÁTNÍ SPRÁVA

Vydal: Karlovarský kraj

Obálka, grafická úprava a sazba: G3 studio, 2015

Tisk: 2015

Vydání první

Karlovarský kraj 2015

*Příručka vznikla v rámci projektu CZ.1.02/6.2.00/12.17406
Omezení výskytu invazních druhů rostlin v Karlovarském kraji
dotovaného z Operačního programu Životní prostředí, osa 6.2. Ochrana biodiverzity*

OPERAČNÍ PROGRAM
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

EVROPSKÁ UNIE
Fond soudržnosti
Evropský fond pro regionální rozvoj

Pro vodu,
vzduch a přírodu

OBSAH

ÚVOD	4
ZÁKLADNÍ INFORMACE O PROJEKTU	5
PŘEHLED UŽÍVANÝCH ZKRATEK A DEFINICE POJMŮ	6
INVAZNÍ ROSTLINY – ZÁKLADNÍ POPIS	9
› Bolševník velkolepý (Heracleum mantegazzianum)	9
› Křídlatky (Reynoutria ssp.)	11
› Netýkavka žláznatá (Impatiens glandulifera)	12
OPATŘENÍ PROTI ŠÍŘENÍ INVAZNÍCH ROSTLIN	13
› Metody likvidace invazních rostlin:	14
Chemické metody	14
Mechanická likvidace	16
PLATNÁ LEGISLATIVA A INVAZNÍ ROSTLINY	18
› Zákon o ochraně přírody a krajiny (ZOPK)	19
› Zákon o rostlinolékařské péči (zákon o RLP)	20
› Ostatní zákony	22
› Podmínky zemědělských dotací	22
MONITORING VÝSKYTU INVAZNÍCH ROSTLIN	23
› Informační systém Heracleum (IS Heracleum)	24
PŘEHLED PRÁV A POVINNOSTÍ PŘI VÝSKYTU INVAZNÍCH DRUHŮ ROSTLIN	28
› I. Veřejnost	29
› II. Vlastníci, správci a nájemci pozemků	31
› III. Úřady	34
DOPORUČENÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ ZAPLEVELENÍ POZEMKU ÚŘADY OBCÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ	41
› Místní a věcná kompetence:	41
› Přestupkové a správní řízení:	41
POSTUP PŘI VÝSKYTU BOLŠEVNÍKU VELKOLEPÉHO, KŘÍDLATEK A NETÝKAVKY ŽLÁZNATÉ PO UKONČENÍ PROJEKTU V KARLOVARSKÉM KRAJI	47
ZÁVĚR	49
UŽITEČNÉ ODKAZY	51
SEZNAM PŘÍLOH NA CD	52
PŘÍLOHY	53

ÚVOD

Tato příručka je součástí projektu Omezení výskytu invazních druhů rostlin v Karlovarském kraji financovaného z Operačního programu Životní prostředí. Shrnuje dosavadní zkušenosti a informuje o možnostech řešení výskytu invazních rostlin z hlediska dotčených orgánů státní správy a ochrany přírody. Její obsah je věnován zejména legislativním otázkám spojeným s touto problematikou, zejména s povinnostmi vlastníků při údržbě pozemků a s prováděním opatření k zamezení šíření invazních druhů rostlin v praxi. Popis legislativních řešení odpovídá stavu v době jejího vzniku, tedy říjnu 2015. Některé informace se mohou, zejména díky připravovaným novelám zákonů, v blízké době stát neaktuálními. To je také důvodem, proč není a ani nemůže být metodikou, určující krok za krokem postup úřadů a jiných institucí, ale pouze si klade za cíl informovat a tím přispět k nalezení shodného přístupu občanů, státní správy a dalších institucí k problematice zvládání rostlinných invazí. Dalším důvodem je pestrost řešené problematiky vyžadující v řadě případů například i znalost aktuálních podmínek zemědělských dotací nebo jiných neustále se měnících skutečností.

Příručka je určena především úředníkům státní správy v ochraně přírody - odborům životního prostředí obcí s rozšířenou působností, odborům životního prostředí a zemědělství krajů, pracovníkům Agentury ochrany přírody a krajiny nebo Státní rostlinolékařské správy apod. Může sloužit také jako přímá informační podpora pro veřejnost a vlastníky pozemků po ukončení projektu. Bez součinnosti kraje jako příjemce dotace, veřejnosti a dotčených orgánů státní správy při projednávání nedostatečné péče o pozemky s vlastníky, by bylo zachování dosažených výsledků eradikace tak rozsáhlého území obtížné, ne-li zcela nemožné. Odpovědnost za zajištění udržitelnosti projektu leží však pochopitelně na bedrech kraje, nikoli na dotčených úřadech státní správy.

Publikace popisuje povinnosti vlastníků pozemků, kompetence jednotlivých orgánů a možný postup při řešení problematiky zaplevelených pozemků. Obsahuje rovněž základní návod pro práci s Informačním systémem Heracleum jak pro úředníky, tak pro veřejnost. Součástí příručky jsou i stručně popsány metody regulace tří druhů invazních rostlin, které podrobně rozvádí samostatná příručka Metodiky likvidace invazních druhů rostlin doplněná stejnojmenným videem. Metody likvidace jsou zde uváděny pouze pro rychlou orientaci v řešené problematice. Všechny metodické materiály jsou v elektronické formě volně ke stažení na webových stránkách projektu (<http://gis.kr-karlovarsky.cz/heracleum-public/>) vč. souvisejících zákonů a dalších užitečných odkazů.

ZÁKLADNÍ INFORMACE O PROJEKTU

Příručka Invazní rostliny a státní správa vznikla v rámci projektu **CZ.1.02/6.2.00/12.17406 Omezení výskytu invazních rostlin v Karlovarském kraji** který je spolufinancován z Operačního programu Životní prostředí, osa 6.2. Ochrana biodiverzity. Projekt je realizován a financován Karlovarským krajem, dotace činí celkem 90% celkových způsobilých výdajů projektu (73,42 mil. Kč). Kromě spolufinancování opatření ve výši 10% financuje Karlovarský kraj veškeré nezpůsobilé výdaje projektu a zajištění udržitelnosti výsledků projektu po dobu 10 let.

Celkové výdaje projektu	82 253 831,99 Kč
Způsobilé výdaje	81 582 786,55 Kč
Dotace ERDF 85%	69 345 369,00 Kč
Dotace SFŽP 5%	4 079 139,00 Kč
Spolufinancování žadatele 10%	8 158 279,00 Kč

Hlavním cílem opatření je podpora a ochrana biodiverzity krajiny omezením výskytu bolševníku velkolepého, křídlatky japonské, sachalinské a české a netýkavky žláznaté, a to celoplošně v téměř celém Karlovarském kraji (na 2 800 km²).

Projekt navazuje na pilotní projekty města Mariánské Lázně (podrobnosti na <http://bolsevník.eu/>), které řešily omezení výskytu pouze bolševníku v povodí Kosího a Huťského potoka a říčky Tiché na území kraje a rozšiřuje je o další invazní rostliny. Projekt se netýká území Vojenského újezdu Hradiště, kde je eradikace prováděna v gesci Ministerstva obrany ČR.

U bolševníku velkolepého bylo cílem projektu snížení plochy jeho výskytu do konce roku 2015 o 85% v případě chemicky ošetřovaných lokalit a o 60% v případě mechanické likvidace. Cílem projektu u všech druhů křídlatek je snížení jejich výskytu o 70%, nezávisle na použité metodě likvidace. Netýkavka nemá stanoven kvantitativní cíl, smyslem její likvidace je preventivní opatření, které má omezit šíření netýkavky na uvolněné lokality po likvidaci bolševníku nebo křídlatky a omezit její výskyt zejména v okolí vodních toků, které jsou nejčastějšími koridory jejího šíření.

Rozsah zamoření jednotlivými rostlinami byl v roce 2012 následující:

Plocha lokalit celkem	62,29 km ²
Bolševník velkolepý	50,1 km ²
Křídlatky	4,5 km ²
Netýkavka žláznatá	7,7 km ²

Realizace opatření k omezení výskytu vybraných druhů invazních rostlin byla zahájena v srpnu 2013 a ukončena v říjnu 2015. Po dobu dalších deseti let musí být zajištěno zachování dosažených výsledků projektu, tzv. udržitelnost. V tomto období je důležitá práce s veřejností, motivace vlastníků k řádné péči o pozemky a zajištění péče o lokality, kde vlastník nečiní opatření k potlačení invazních druhů stanovené mu zákony a předpisy.

PŘEHLED UŽÍVANÝCH ZKRATEK A DEFINICE POJMŮ

AOPK ČR	– Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
CHKO	– Chráněná krajinná oblast
EVL	– Evropsky významná lokalita
ERDF	– Evropský rozvojový fond
GAEC	– Good Agricultural and Environmental Conditions, viz také DZES
DZES	– standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu
DZES 7	– Zachování krajinných prvků a opatření proti invazním druhům rostlin
IS Heracleum	– Informační systém Heracleum
LPIS	– Land parcel identification systém - informační systém evidující využití půdy
MZe	– Ministerstvo zemědělství
MŽP	– Ministerstvo životního prostředí
MZCHÚ	– maloplošná zvláště chráněná území
OPPLZ	– Ochranné pásmo přírodního léčivého zdroje
OPŽP	– Operační program životní prostředí
ORP	– obec s rozšířenou působností (v KV kraji: Aš, Cheb, Karlovy Vary, Kraslice, Mariánské Lázně, Ostrov, Sokolov)
PHO	– pásmo hygienické ochrany vod
RLP	– rostlinolékařská péče
SFŽP	– Státní fond životního prostředí
SRS	– Státní rostlinolékařská správa
SŘ	– zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

SZIF	– Státní zemědělský intervenční fond
ÚKZÚZ	– Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
Zákon o RLP	– Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů
ZOPK	– Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů
ZPF	– zemědělský půdní fond

Definice použitých pojmů

Dormance semen rostlin znamená preventivní zastavení růstu v nepříznivém období roku. Je řízena biologickými „hodinami“ a reaguje na teplotu, zkrácený sluneční svit nebo nízké vodní srážky. Znamená inhibici (zabránění) klíčení, přesto, že podmínky jsou k němu jinak vhodné. Např. semena bolševníku se stanou klíčovými až po vystavení snížení teplot během zimního období; proto jeho semena, sesbíraná na podzim, nemohou bez vystavení chladu vyklíčit. Je to obrana rostliny proti klíčení semen na podzim.

Eradikace je použití vhodných opatření a postupů k eliminaci škodlivého organismu v určitém území.

Integrovaná ochrana rostlin je souhrn opatření, která po zvážení veškerých dostupných metod ochrany rostlin potlačují rozvoj populací škodlivých organismů, podporují přirozené mechanismy ochrany před škodlivými organismy a snižují rizika pro lidské zdraví a životní prostředí

Invazní druh je druh na svém území nepůvodní, který se zde nekontrolovaně šíří, nejčastěji v důsledku absence přirozených nepřátel, přičemž agresivně vytlačuje původní druhy, které mají podobnou funkci v přírodě jako on. Prvně byl v české legislativě definován pojem invazní druh v §10 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči.

Invazním škodlivým organismem se rozumí škodlivý organismus v určitém území nepůvodní, který je po zavlečení a usídlení schopen v tomto území nepříznivě ovlivňovat rostliny nebo životní prostředí včetně jeho biologické různorodosti.

LPIS je geografický informační systém (GIS), který je tvořen primárně evidencí využití zemědělské půdy. Hlavním účelem registru půdy je ověřování údajů v žádostech o dotace poskytovaných ve vazbě na zemědělskou půdu, eviduje tedy kromě jiného i půdní bloky ekozemědělství.

Monitoring škodlivých organismů je dle zákona o RLP proces soustavného sledování výskytu

tu škodlivých organismů a vyhodnocování souvisejících rizik

Odborně způsobilá osoba je osoba s platným Osvědčením pro nakládání s chemickými přípravky na ochranu rostlin I., II. nebo III. stupně (dle § 86 zákona o RLP a vyhlášky č. 206/2012 Sb., o odborné způsobilosti pro nakládání s přípravky).

Osvědčením III. stupně je doklad osvědčující, že fyzická osoba může v rámci svých profesních činností poskytovat poradenství v oblasti ochrany rostlin před škodlivými organismy a s ní souvisejícími poruchami rostlin a v oblasti bezpečného používání přípravků, distribuovat přípravky pro profesionální použití a pořádat kurzy a školení k získání a prodloužení osvědčení podle § 86 zákona o RLP.

Osvědčením II. stupně je doklad osvědčující, že fyzická osoba může v rámci svých profesních činností při používání přípravků řídit nakládání s přípravky a provádět dohled nad nakládáním s přípravky, pokud nejsou tyto činnosti vyhrazeny pro držitele osvědčení třetího stupně

Osvědčením I. stupně je doklad osvědčující, že fyzická osoba může nakládat s přípravky pod vedením držitele osvědčení druhého nebo třetího stupně pro nakládání s přípravky.

Plevel je rostlina, která roste v na stanovišti proti vůli pěstitele. Stejná rostlina může být žádoucí a pěstována stejně jako v jiném porostu označena za plevel a hubena. V lesnictví se pro nežádoucí rostliny užívá termín buřeň. Definici plevele v zákonech nenalezneme, obecně se jedná o podmnožinu pojmu škodlivý organismus.

Porost navštěvovaným včelami je buď lesní porost se stromy a keři lesních dřevin, které kvetou, nebo se na nich vyskytuje medovice nebo mimokvětní nektar, nebo porost na pozemku ve venkovním prostředí mimo pozemek s lesním porostem, na jehož jednom čtverečním metru jsou v době ošetření průměrně více než dvě kvetoucí rostliny, včetně kvetoucích plevelů, navštěvované včelami.

Průzkum výskytu škodlivých organismů je úřední sledování prováděné příslušným orgánem na určitém území ve stanoveném období za účelem zjištění výskytu škodlivého organismu nebo k určení charakteristik jeho populace

Škodlivý organismus je z hlediska zákona o RLP jakýkoliv druh, kmen nebo biotyp rostlin, živočichů nebo původců chorob (například virů, bakterií, hub) škodící rostlinám nebo rostlinným produktům. Invazní druhy patří mezi škodlivé organismy dle této definice. Stejný pojem používá také zákon č. 289/1995 Sb. o lesích, jeho definice (obsah) se ale poněkud liší.

INVAZNÍ ROSTLINY – ZÁKLADNÍ POPIS

Chceme-li omezit výskyt invazních rostlin nebo je zcela z pozemků odstranit, musíme respektovat řadu pravidel, dále rozvedených v kapitole VI. Opatření proti šíření invazních rostlin. Kromě toho ale také musíme dobře znát jejich biologické vlastnosti a strategii šíření a tuto znalost v boji s nimi využít. O biologii jednotlivých invazních druhů je možné najít řadu vědecky podložených informací, v kombinaci s praktickými zkušenostmi se jedná o neocenitelný soubor znalostí nutných k tomu, abychom v boji s invazí uspěli a nenapáchali při tom případně více škody než užítku.

Invazní rostliny jsou zpravidla agresivně se šířící rostliny schopné rozvracet celé ekosystémy a vytlačovat tak původní druhy rostlin, ale i na ně navázaných zvířat. Invaze obecně vedou ke ztrátě biologické rozmanitosti. Dalším problémem je vodní a větrná eroze, kterou řada z nich způsobuje na březích řek a potoků. V neposlední řadě obsahují některé z nich jedovaté látky ohrožující zdraví člověka. Příkladem může být bolševník velkolepý, obsahující jedovaté furanokumariny způsobující na slunci puchýře, otoky, a záněty. Jako negativní důsledek invazí na zemědělské půdě je nejčastěji označováno snížení výnosů či likvidace pěstovaných plodin rozšiřováním invazních druhů rostlin často označovaných jako plevele.

Rostlinné invazní druhy se podle míry nebezpečnosti dělí do tří kategorií. Do první – nejnebezpečnější kategorie – jsou řazeny druhy, jako je bolševník velkolepý, borovice vejmutovka, netýkavka žláznatá a křídlatky – japonská, sachalinská a jejich kříženec, křídlatka česká.

Bolševník velkolepý (*Heracleum mantegazzianum*)

Bolševník velkolepý pochází z oblasti Kavkazu a byl na území dnešní ČR poprvé vysazen roku 1862 v zámeckém parku v Lázních Kynžvart. Dnes patří Karlovarský kraj v rámci České republiky k nejvíce postiženým územím. Bolševník velkolepý, zde postupně zamořil řádově nestovky, ale tisíce hektarů (5 007 ha v roce 2012). Příčinou je souběh více specifických faktorů. Kromě vhodných přírodních podmínek sehrálo významnou úlohu v historii jeho invaze i dočasné opuštění dřívě intenzivně obhospodařované krajiny ve vysídlených územích Sudet po II. světové válce, dosídlení obyvatelstva z hospodářsky odlišných oblastí, postupný zánik zdejších obcí, vznik hraničního pásma a dobývacích prostorů. Dlouhodobě se zde v okolí sídel, toků a komunikací vyskytuje velké množství neobdělávatelných a ruderalizovaných pozemků.

Bolševník velkolepý je dosud oblíben včelaři jako medonosná rostlina. Pro vyšší obsah cukrů v jeho šťávě ho spásají nejen hospodářská zvířata, ale i například jeleni. Husté porosty slouží jako úkryty pro lesní zvěř. Bolševník se vyskytuje zejména na neudržovaných plochách s dobrou dostupností živin a vody, na člověkem ovlivněných lokalitách, jako jsou rumiště, příkopy podél silnic a násypy železničních tratí nebo pole a louky ležící ladem. Časté jsou vý-

skyty také podél vodních toků, na okrajích lesů a na lesních světlinách. Naopak na intenzivně obhospodařovaných, suchých, živinami velice chudých nebo silně zastíněných lokalitách se bolševník velkolepý téměř nevyskytuje.

Bolševník velkolepý je 2 až 4 m vysoká rostlina z čeledi miříkovitých. Kulovitý hlavní kořen slouží nejen k ukotvení v zemi, ale zejména k ukládání zásobních látek, které rostlina využívá při kvetení nebo k rychlé regeneraci v případě mechanického poranění. Po mechanickém poškození rostliny velmi rychle regenerují díky dělivým pletivům v kořenovém krčku a vytváří velmi nízko u země menší květenství a často i semena. Nápadná bílá květenství (složené okolíky - viz foto č. 1 v příloze), kvetou zpravidla od června do konce července. Bolševník dokáže žít i několik let ve stadiu přízemní růžice, po vykvetení a vysemenění zpravidla odmírá. Vzácně, asi u 2% rostlin, dochází ke kvetení několik let po sobě, rostliny tzv. perenizují. K tomuto jevu dochází zejména v hustých porostech na vlhkých a živinami bohatých stanovištích. Po opylení hmyzem nebo větrem vzniká na jedné rostlině v průměru 20 000 nejprve zelených, později hnědých semen, které se z okolíků uvolňují od srpna do října (foto č.2). K šíření po blízkém okolí od původní rostliny pomáhá často vítr, zejména v zimním období. K dálkovému šíření semen významně přispívají vodní toky, železniční koridory a silnice. Semena mohou být také přenesena na nové lokality přichycená na srsti zvířat nebo na kopytech dobytka nebo se uchytí do vzorku pneumatiky automobilů nebo zemědělských či stavebních strojů. Šíření napomáhají i přesuny zemin se semeny, zejména při velkých liniových stavbách.

Vegetativně se bolševníky většinou nerozmnožují a spoléhají se na rozšiřování semeny. Na podzim lze na zamořených lokalitách ve svrchní vrstvě půdy (tzv. semenné bance) nalézt obrovskou zásobu dormantních („spících“) semen a ještě na začátku jarní sezóny zde zbývá cca 2 000 semen na 1 m², většina z nich je připravena vyklíčit, protože opakované poklesy teplot v zimní období přerušily jejich dormanci. Malá část semen na jaře nevyklíčí a v létě po prvním roce pak zůstává v půdě zhruba 9 % semen (cca 200 živých semen na 1 m²), po druhém roce 3 %, po třetím roce 1 % a po pěti letech jen 0,5 % (Nielsen et al., 2005). Semena bolševníku velkolepého klíčí za nízkých teplot relativně brzy na jaře, vzniká hustý porost vzájemně si konkurujících semenáčků (viz foto č. 3 v příloze). Často udávaná vysoká klíčivost semen po dobu 10 a více let se u semen v půdě často neuplatní, protože jsou vystavena střídání ročních období a dalším vlivům, které vedou k jejich vyklíčení již v prvních dvou letech. U semen uložených v suchu je podmínkou vyklíčení přerušení jejich dormance snížením teploty na několik dní. Vezmeme-li ale v úvahu vysokou plodnost druhu a fakt, že alespoň malá část semen je schopna vytrvat v půdě nejméně dva roky, je zjevné, že se i jediná rostlina, vzešlá z půdní semenné banky, může stát počátkem nové invaze. Tyto znalosti klíčovým způsobem ovlivňují průběh invaze i navržení vhodného způsobu následné kontroly již částečně nebo zcela eradikovaných lokalit.

Kromě vysoké produkce semen a schopnosti obrůstání je konkurenční výhodou bolševníku to, že zahajuje růst velmi brzo na jaře. Mladé rostliny díky zásobě látek v kořenech z před-

chozího roku velmi rychle vytváří zapojené porosty a tím zastíní ostatní vegetaci, připraví je nejen o světlo, ale i o živiny a vláhu. Další konkurenční výhodou je to, že semenáčky i mladé rostliny jsou schopné přežít v zástínu ostatních i po několik let, než se jim podaří nashromáždit dostatek sil pro tvorbu květů a semen příští rok. V hustém porostu vykvete každoročně cca 10 % rostlin, což je dostatečné množství pro plynulé obnovování semenné půdní banky.

Invazní bolševníky představují, vedle již zmíněných ekologických rizik, také vážné nebezpečí pro lidské zdraví. Rostliny vylučují čirou vodnatou látku, která obsahuje chemické sloučeniny (furanokumariny), jejichž toxický účinek je aktivován slunečním zářením. V kontaktu s lidskou kůží a při vystavení UV paprskům vyvolávají tyto látky její poškození, fotosenzitivní dermatitidy (foto č. 4). Prevencí je zabránit kontaktu pokožky s jakoukoliv částí rostliny, při potřísnění je nutné místo důkladně omýt vodou a nevystavovat jej nejméně 24 hodin slunečnímu záření, a to ani nepřímému.

Křídlatky (*Reynoutria ssp.*)

Mezi invazní představitele rodu křídlatka řadíme křídlatku japonskou (*Reynoutria japonica*), křídlatku sachalinskou (*Reynoutria sachalinensis*) a křídlatku českou (*Reynoutria x bohemia*). Křídlatky k nám byly v 19. století zavlečeny převážně jako okrasné rostliny, s oblibou byly používány například jako živé ploty nebo bariéry. V rámci projektu nebyly jednotlivé druhy křídlatek rozlišovány.

Křídlatka japonská (*Reynoutria japonica*) byla na území ČR poprvé pěstována v parku v Netolicích (1883). Vědci se domnívají, že všechny rostliny v Evropě pocházejí ze stejného klonu, semeny se křídlatka japonská v našich podmínkách nerozmnožuje, protože semena nestačí dozrát. Na jaře z přezimujících oddenků vyrůstají duté, oblé, článkované lodyhy, které dosahují výšky 1,5 až 2,5 m, v horní části se větví (foto č. 5). Listy jsou menší než u křídlatky sachalinské. Kvete od konce července do září, opylovačem jsou různé druhy hmyzu vč. včel, kterým poskytuje potravu v podzimním období. Kořenový systém je mohutný, je tvořen dlouhými, silnými a bohatě rozvětvenými podzemními oddenky, které se shlukují. Oddenky dosahují do vzdálenosti 15–20 m od mateřské rostliny a mohou sahat do hloubky přes 2 m.

Křídlatka sachalinská byla přivezena do Evropy v 19. století do botanické zahrady v Petrohradě. První záznam o výskytu ve volné přírodě u nás je z roku 1921 ze středních Čech, k jejímu mohutnému rozšíření došlo až po 2. světové válce. Je to 3 až 4 metry vysoká rostlina s velkými listy, 20 až 35 cm dlouhými a 20 až 25 cm širokými (foto č. 6). Listy mají měkké čepele a tak působí často zvadlým dojmem. Lodyhy jsou tlustší, slabě rýhované až oblé, mají zelenou barvu. Kvete od konce července do září, semena zpravidla netvoří. Je velmi odolná proti vymrzání v zimě a i při jarním omrznutí brzy vyrazí znovu ze svých oddenků.

Kříženec obou křídlatek pochází ze severního Japonska, u nás byl poprvé popsán a určen v roce 1983 českými botaniky jako křídlatka česká (*Reynoutria × bohémica*). Rozmnožuje se výhradně vegetativně. Jednotlivé rostliny nejsou jednotného vzhledu, ale tvoří řadu přechodných forem. V našich podmínkách dorůstají lodyhy výšky tří a výjimečně i čtyř metrů.

Šíření pomocí semen je u všech tří taxonů v Evropě velmi omezené, zejména proto, že semena nestačí zpravidla dozrát, i to se ale může díky oteplení změnit. Křídlatky se šíří zejména segmenty oddenků a částmi lodyh (postačují i segmenty o velikosti 1 cm³). Její regenerační schopnost je velmi vysoká (až 75 %), nejvyšší je u křídlatky české (až 100%), nejnižší u křídlatky sachalinské. Segmenty jsou transportovány zejména vodou, dopravními prostředky (zemědělská technika, zemní práce apod.) a vědomě člověkem (výsadby do živých plotů apod.). Nadzemní části bývají zničeny prvními mrazíky, zimu přežívají hluboko kořenící a větvené oddenky. Suché lodyhy zůstávají vzpřímené až do jara a vytvářejí tím ochranu pro nově rašící výhonky na jaře. Naštěstí křídlatky nepředstavují zdravotní riziko pro člověka, jako třeba bolševník

Křídlatky se rozšiřují na vlhké okraje vodních toků, kde vytváří husté břehové porosty, do příkopů okolo cest, opuštěných zahrad, na rumišťě i do bezprostřední blízkosti lidských sídel. Jejich růst je velmi silný, mohou narušovat i stavby a komunikace. Patrně jsou i schopné vylučovat do půdy alelopatické látky, které omezují růst jiných rostlin. Rozvoj dalších druhů rostlin je brzděn také značným zastíněním a velkým množstvím opadaného listí, které výrazně pozměňuje pH, strukturu a provzdušňování půdy. Napadené plochy zarostou takovou měrou, že se stávají nepřístupné. Na březích vodních toků mohou křídlatky znamenat zvýšené nebezpečí povodní, neboť jejich husté porosty mohou snižovat průchodnost koryt toků a blokovat volný pohyb unášeného materiálu.

Netýkavka žláznatá (*Impatiens glandulifera*)

Netýkavka žláznatá pochází ze západní části Himálaje. V ČR byla poprvé vysazena roku 1846 v zámecké zahradě v Červeném Hrádku u Jirkova, rychle zplaněla a díky eutrofizaci toků a opuštění tradičního obhospodařování (tj. kosení a pasení) říčních břehů je dnes rozšířena na téměř celém území republiky, zatím kromě horských oblastí. Její hlavní výskyt u toků je důsledkem snadného šíření semen tekoucí vodou a narušováním břehové vegetace při vzestu hladiny. Porost této mělce kořenící rostliny, která vytváří velké množství biomasy citlivé na mraz, sám připravuje výborné podmínky pro klíčení svých semen na jaře příštího roku. Odumřelé rostliny totiž udržují volný prostor pro klíčící semenáče příští jaro a narušení břehů vzestupem hladiny a proudící vodou tomuto procesu ještě napomáhá. Výzkumy v poslední době ukazují, že netýkavka podobně jako křídlatky produkuje alelopatické látky, které brání v klíčení i růstu jejich konkurentů.

Je to 1 až 2,5 metru vysoká jednoletá bylina, která snadno přerůstá okolní rostliny. Stonek je hnědé barvy, která u země může přecházet v červenou či purpurovou, má štíhlé srdcovité listy středně zelené barvy. Její květy jsou 3–4 cm dlouhé a asi 2 cm široké, jsou růžové až tmavě nachové, vzácně i bílé (viz foto č. 7). Kvete od července do října, rozmnožuje se pouze semeny, která vystřeluje ze zralých tobolek při dotyku nebo za větru a to na vzdálenost až 7 m. Jejich klíčivost je 80 % zpravidla po 12 až 18 měsících, semennou banku jako bolševník ale netvoří. Jedna rostlina vytvoří přibližně 4000 semen, zapojený porost 100 % na 1 m² produkuje cca 32 000 semen.

Invazivní úspěch šíření netýkavky spočívá v extrémně dlouhé periodě kvetení a dozrávání semen. Kromě toho má velký regenerační potenciál i během vegetační sezony, kdy reaguje na useknutí nebo odlomení stonku velmi rychlým vytvářením náhradních lodyh s květy. Také dužnaté stonky ponechané ležet na vlhkém podkladu často z internodií zakoření a nová rostlina je schopná ještě znovu vykvést a vytvořit semena.

OPATŘENÍ PROTI ŠÍŘENÍ INVAZNÍCH ROSTLIN

K opatřením proti šíření invazních rostlin lze řadit na jedné straně vlastní likvidaci rostlin a vhodné způsoby hospodaření na pozemcích, ať už v rámci projektů nebo samotnými vlastníky a na druhé straně angažovaný přístup veřejnosti a dotčených orgánů. První skupina opatření předpokládá určité odborné znalosti a často i osobní nasazení vlastníků nebo nájemců, druhá pak kromě zájmu o problém jako takový také existenci použitelných zákonů a předpisů.

Způsoby regulace rostlin jsou stručně shrnuty dále, podrobnosti lze nalézt v příručce Metodiky likvidace invazních rostlin a to včetně pravidel a omezení pro použití chemických přípravků na ochranu rostlin.

Možnosti zapojení veřejnosti, práva a povinnosti vlastníků a postup státní správy je podrobně rozveden v kapitolách Monitoring výskytu a Doporučený postup při řešení zaplevelení pozemků.

Důležité je porost likvidovat vždy celý, aby nedocházelo k jeho regeneraci z ponechaných jedinců (např. na okrajích pozemků). Při zásazích je nutné zajistit management okrajových ploch a ploch s nejasnou hranicí.

Pokud chceme výskyt invazních rostlin výrazně omezit nebo se jich zcela zbavit, je potřeba důsledně zasahovat po několik vegetačních sezon za sebou. Necháme-li vysemenit nebo obrůstát jedinou rostlinu, celý cyklus můžeme zahájit znovu. Všimnout si je také nutné rostlin v sousedství, které by se na eradikovanou plochu mohly rozšířit. Není-li možné toto nebezpečí eliminovat dohodou s vlastníkem sousedního pozemku, lze takový nelikvidovaný vý-

skyt hlásit příslušným orgánům a to bez zbytečného prodlení. Úřední postup má své termíny a podmínky (viz další kapitoly), proto je u malého výskytu několika rostlin často jednodušší a lepší zabránit alespoň mechanicky jejich kvetení a vysemenění, než iniciovat řízení o přestupku či pokutě u správního orgánu. V případě křídlatek například ale není vhodné sečením zničit jinému vlastníkovu porost, který mu slouží jako živý plot nebo podobná bariéra. Zároveň je možné, například při rekreačním pohybu v krajině, si všimnout výskytu invazních rostlin. Jednotlivé invazní rostliny můžeme hned mechanicky likvidovat s tím, že v případě bolševníku musíme být velmi opatrní a chránit se před potřásnutím jeho fototoxickou šťávou. Větší výskyt nebo rostliny, které nejsme schopni zlikvidovat sami, si můžeme zaznamenat a hlásit příslušným úřadům (viz dále). Vždy jde o přiměřenost a zdravý selský rozum – pozornost je potřeba věnovat zejména zdrojovým lokalitám na horních částech toků, u silnic a železnic, odkud se rostliny rychle šíří. Budou-li příslušné orgány zahlceny malými výskyt, kde motivací je spíše vyřizování si sousedských sporů, nezbyde jim čas a prostor na řešení větších a potenciálně nebezpečnějších lokalit.

Metody likvidace invazních rostlin:

Vlastní metody likvidace rozdělujeme na mechanické a chemické. Mechanické lze zpravidla používat bez omezení všude, ale jsou mnohem méně účinné. Při volbě chemických metod vycházíme v první řadě z omezení daných předpisy a zákony, jako je to, že chemické přípravky může aplikovat pouze odborně způsobilá osoba s osvědčením o odborné způsobilosti pro nakládání s přípravky na ochranu rostlin I. nebo II. stupně. Důležité pro použití herbicidů jsou vždy omezující podmínky konkrétního pozemku, jako je ochrana vod (PHO, OPPLZ, svažitost apod.), ochrana přírody (zonace CHKO, EVL, MZCHÚ, Ptačí oblasti a území Natura 2000 apod.) režim hospodaření u zemědělských pozemků (agroenvironmentální nebo ekologické zemědělství) nebo jen omezení daná způsobem užíváním pozemku (železnice, obyvatelství, soukromé zahrady nebo zahrádkářské osady, okolí včelínů apod.). Vždy je také potřeba respektovat přání vlastníka pozemku, k použití chemických metod, byť jakkoli účinných, nelze nikoho nutit. Vlastník je pouze povinen zabránit šíření invazních rostlin, tedy hlavně jeho vysemenění v případě bolševníku a netýkavky, nebo rozrůstání trsů křídlatek.

Podrobně jsou jednotlivé postupy popsány v příručce Metodiky likvidace invazních druhů rostlin a stejnojmenném videu, materiál je ke stažení na webových stránkách projektu (<http://gis.kr-karlovarsky.cz/heracleum-public/>).

Chemické metody

Likvidaci invazních rostlin lze neúčinněji provádět chemickým postřikem, nejlépe selektivními herbicidy v souladu s jejich registrací a návodem na používání (např. na bolševník 2 – 3 % roztok Garlonu New, další viz níže). Totální herbicidy jsou vhodné jen pro malé plochy, na

nátěry jednotlivých rostlin. Výhodou použití selektivních herbicidů je to, že zpravidla nepoškozují trávy, které na uvolněné ploše rychle vytvoří zapojený travní drn a brání tím klíčení dalších semen nebo prorůstání výhonů. Nevýhodou je zpravidla to, že nejsou povoleny v ochranných pásmech vod nebo je jejich použití zde omezeno. Na březích toků se proto nejčastěji bohužel používá totální herbicid Roundup Biactiv, pro bolševník 4 – 5 % roztok, pro křídlatky 7 %. Aplikace herbicidů se provádí na listy nebo zelené části rostlin za bezvětří, několik hodin po aplikaci by neměly přijít vydatnější srážky. Praktické zkušenosti ukazují, že mírnější déšť již hodinu po aplikaci účinek výrazněji snižuje. Vždy záleží na stavu porostů, teplotě vzduchu, přípravku a jeho koncentraci a dalších faktorech. Nepříznivě působí také teploty vzduchu, obecně je nevhodné přípravky používat při teplotách nižších než 15 °C nebo vyšších než 25 °C, proto v letních měsících provádíme postřik v časných ranních nebo večerních hodinách. Postřik by měl zasáhnout celou plochu listů, ale neměl by skapávat. Optimální podmínky pro aplikaci přípravků na ochranu rostlin jsou dány vyhláškou č. 207/2012 Sb. o profesionálních zařízeních pro aplikaci přípravků a jejich přílohami a použití přípravků se řídí vyhláškou č. 326/2012 Sb., o přípravcích a dalších prostředcích na ochranu rostlin

U *křídlatek* je důležité ošetření co největšího počtu listů a nedřevnatých stonků; v rozsáhlých porostech je proto třeba buď před postřikem prosekat po cca 3 metrech průseky, které se chemicky ošetří až v dalším roce, nebo aplikovat postřik nejprve od okrajů, počkat až zasažené rostliny odumřou a poté postřik opakovat postupně až ke středu lokalit. Tento postup je náročnější na načasování, je nutné s ním podle velikosti lokality začít v předstihu tak, aby byl dokončen do konce září, tedy dříve než porosty zasáhnou první mrazíky. Účinek Roundupu nebo Gleanu se projeví za 3 týdny, Garlonu již po týdnu.

Většina herbicidů se u *bolševníku* aplikuje na rostliny ve stádiu listové růžice, tedy v období květen – červen. V červenci, kdy porosty začínají kvést je již aplikace např. Garlonu nebo Roundupu méně účinná, použít lze v této fázi Glean 75 WG (v dávce 15 až 20g/ha) samotný, nebo v mixu s 1 l/ha Starane 250 EC nebo 0,75 l/ha Dicapuru M 750 (viz foto č. 8,9,10 a 11 v příloze). V hustých porostech bolševníku je potřeba po odumření ošetřených jedinců provést druhý, opravný postřik dalších rostlin bolševníku skrývajících se původně v jejich podrostu. Ošetřování vzrostlých kvetoucích porostů bolševníku je nejen technicky a fyzicky náročné, ale je to i nebezpečnější jak z hlediska zdravotních rizik pro člověka, tak z hlediska zasažení necílových organismů – tedy z hlediska poškození okolní vegetace a možného úhynu včel. Pokud ošetření nestihneme před květem, je vhodným řešením porosty posekat, počkat cca 4 týdny až zregenerují a postřik aplikovat na obrost, nově vytvořená květenství lze snadno dosekat, protože rostou již jen nízko u země, maximálně do 1 metru.

V projektu bylo preferováno používání selektivních herbicidů a aplikace přípravků na porosty bolševníku a křídlatek mimo dobu kvetení – první postřik *bolševníku* musel být proveden do konce června, u *křídlatek* byla v místech s nadrostem stromů preferována metoda postupných postřiků od jara, tedy na nižší rostliny. V případě použití tzv. Beskydské metody likvidace křídlatky, kdy se ošetření provádí až v době transportu asimilátů před zimním ob-

dobím do kořenů (srpen – září) byly porosty buď ošetřovány před květem (začátkem srpna) nebo po odkvětu (září). V podmínkách Karlovarského kraje je ale již pozdní ošetření křídlatek u velkých lokalit problematické, první mrazíky se zde objevují velmi brzo, zpravidla začátkem října. Doporučeným řešením je proto zjistit si před postřikem stanoviště včelstev na obecním úřadě a v případě kvetení porostů křídlatek se i domluvit s včelařem na uzavření úlů alespoň po dobu aplikace aerosolu a to bez ohledu na to, že přípravky jsou klasifikovány jako pro včely neškodné. Předejde se tím řadě možných nepříjemností.

Chemická likvidace *netýkavky* se vzhledem k tomu, že se jedná o letničku, používá jen zřídka a to v případě rozsáhlých monokulturních porostů, které by bylo nesnadné vytrhat nebo sekat a kde není možné hmotu bezpečně odstranit tak, aby nezakořenila.

Mechanická likvidace

K mechanickým metodám regulace výskytu invazních rostlin patří vykopávání nebo vyrývání kořenů u bolševníku a křídlatek, vytrhávání u netýkavky, nebo sečení u všech jmenovaných druhů. Sekání je účinný způsob likvidace, pouze pokud je používáno opakovaně během jedné vegetační sezony a zároveň dlouhodobě. Jednorázové sečení je neúčinné vzhledem k rychlé regenerační schopnosti těchto rostlin. Sečení se provádí ručně (kosou, mačetou, nabroušenou lopatou) nebo za pomoci křovinořezů nebo zemědělských strojů vč. mulčovací sekaček.

Při práci je třeba dodržovat pravidla bezpečnosti práce, zejména sečení porostů *bolševníku* je velmi nebezpečné a často dochází k popálení pracovníků jeho fototoxickou šťávou (foto č. 4). Je potřeba používat ochranný oděv a obuv, obličejový štít i vhodné rukavice. Na pracovišti je nutné mít vždy dostatek vody na opláchnutí zasažené pokožky. Oděvy a obuv mohou být při práci kontaminovány šťávou a jsou známy případy, kdy k popálení došlo i několik dní po ukončení prací a to v momentě, kdy pracovník obuv nebo oděv se zaschlou šťávou znovu namočil. Furanokumariny ve šťávě obsažené se aktivují slunečním světlem, v případě zasažení pokožky je nutné její důkladně omytí a zakrytí minimálně na dobu 24 hod. Pokud se objeví zanícená pokožka nebo puchýře, je potřeba tyto léčit jako popáleniny, nejlépe ve spolupráci s lékařem nebo lékárníkem.

Všechny jmenované invazní rostliny je potřeba sekat několikrát za sezonu a to v závislosti na rychlosti jejich regenerace. Obecně platí čím více sečí, tím vyšší účinnost zásahu, důležité je ale i načasování zásahů.

Bolševník je zpravidla sekán 2 až 4 krát ročně. První seč je z biologického hlediska neúčinnější provést v období od začátku kvetení do zelené zralosti hlavního okolíku, tím dojde k největšímu oslabení rostliny, ale seč vysokých rostlin je obtížná a nebezpečná a to nejen z hlediska zdraví lidí, ale také proto, že zelená semena často po useknutí dozrají „na zemi“,

zejména při nedokonalém dosečení silných lodyh. Proto je toto načasování seče vhodné pouze pro zemědělsky obdělávatelné plochy, kde je možné využít mulčovací sekačku, která rostliny rozmělní na malé části nebo naopak na plochách velmi malých a snadno kontrolovatelných, kde je nutné nejprve odseknot rostlinu těsně pod květem a teprve potom rostliny posekat u země. Z uvedených důvodů se nejčastěji první seč provádí při výšce porostů do 1 m, zpravidla v červnu a druhá za měsíc, v červenci. U všech způsobů sečení bolševníku je potřeba provádět následné kontroly, rostliny rychle regenerují z kořenového krčku, tvoří již tak velké listy, ale snaží se i nízko u země vykvést a vytvořit semena. Porosty je proto třeba dosekávat až do září. V projektu platila podmínka, že rostliny nesmí kvést nebo tvořit semena a být k 30.9. vyšší než 50 cm. Bolševník lze sečením zlikvidovat pouze tehdy, když je prováděno intenzivní sečení několikrát ročně (min 4 krát) po dobu více let po sobě, na pozemku ani v jeho bezprostředním okolí nesmí docházet k tvorbě nových semen. Sečení porosty oslabuje, půdní banka semen se vyčerpává a řídké porosty lze posléze zcela eliminovat vykopáním zbylých rostlin, nejlépe časně na jaře motykou (viz foto č. 12). Jarní vykopávání motykou v březnu nebo dubnu je snazší než vyrývání rostlin rýčem v květnu a vzhledem k malé velikosti listových růžic nehrozí ani potřísnění pracovníků šťávou, jako ochrana před ní postačí holínky. Pokud rostliny dospějí do stádia hnědé zralosti semen, lze se pouze pokusit zabránit obohacení půdní banky o novou dávku semen tím, že jsou okolíky se semeny opatrně odstříženy, nejlépe nad plachtou a z lokality odstraněny (viz foto č. 13). Pokud dojde k uvolnění semen z okolíků je na některých místech možné využít vysavače na listy a tato semena z lokalit doslova vyluxovat. Uvedené operace již nelze považovat za metody likvidace bolševníku, jde jen o krizové řešení použitelné u menších opomenutých lokalit výskytu nebo v případě, že v daném roce nebylo již možné najít jiné řešení.

Křídlatka raší z podzemních oddenků sice později než bolševník, ale pokud jsou spolu na jedné lokalitě, již během května ho přeroste (viz foto č. 14). Křídlatku je nutné sekat častěji než bolševník, dynamika jejích růstu je obrovská, seče se osvědčilo opakovat, jakmile rostliny dorostou 40 cm, za rok tak provedeme 6 až 8 sečí. Tímto způsobem rostlinu oslabíme, protože jí donutíme vyčerpát zásobní látky uložené v oddencích v předchozím roce a nedovolíme jí uložit nové. Pokud je sečení provedeno poprvé až v období kvetení, může alespoň snížit množství ukládaných asimilátů do kořenů, ale k výraznému oslabení již nedochází. Sečení křídlatek pouze na konci vegetačního období nemá z hlediska omezování jejích výskytu již valný účinek, jeho význam je spíše ve zprůchodnění lokality nebo estetický. Sečením bohužel nelze křídlatku zlikvidovat úplně, pouze je možné jí oslabit a zabránit jejímu šíření do okolí. Pokud chceme rostliny křídlatek zcela odstranit pouze mechanickými metodami, nezbyvá než je postupně vyrýt, nejlépe pomocí rycích vidlí. Vyruté kořeny je třeba nejlépe usušit nebo spálit, v žádném případě není možné je kompostovat. Rostliny tvoří mohutné trsy (rodiny – polykormony), oddenky sahají až 15 metrů od mateřské rostliny a mohou být až do hloubky 2 metry; schopnost zakořenit a dát vzniknout nové rostlině má každý kousek oddenku (stačí i 1 cm³).

Netýkavka žláznatá na rozdíl od křídlatek a bolševníku je velmi dobře regulovatelná mecha-

nickými metodami; použití chemických metod zde naopak není zpravidla nutné (viz výše). Nejlépe se porosty netýkavky likvidují v době, kdy se objevují její výrazné růžovo - bílé květy, rostliny stačí pečlivě vytrhávat a to v několika vlnách v období od začátku července do konce září. První mrazíky rostliny zničí. Vytržené rostliny je vhodné několikrát zalomit a umístit na hromady, nejlépe na inertní podklad, kde nezakoření (asfalt, suchá stanoviště, lesní půda). S rostlinami, na kterých již jsou zralé plody, nemanipulujeme, jejich vytrhávání způsobí více škody než užítka, semena totiž vystřelují na velké vzdálenosti a jen bychom přispěli k její další invazi.

Všechny citované invazní rostliny je také možné omezovat pastvou, výhody i nevýhody tohoto způsobu uvádí příručka i Metodiky likvidace invazních rostlin. Důležité je na pozemcích pást opakovaně, ve vhodnou dobu a nedopasky pečlivě dosekávat.

PLATNÁ LEGISLATIVA A INVAZNÍ ROSTLINY

Právní úprava problematiky invazních druhů je řadu let v České republice poměrně roztráštěná a s výjimkou fytoosanitární a veterinární oblasti neodráží rozdíly mezi jednotlivými druhy, míru rizika ani potřebu případného aktivního zásahu proti nim. Nově však k 1. 1. 2015 začalo být účinné Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1143/2014, které zavádí podrobnou úpravu postupu v oblasti invazních druhů na úrovni Evropské unie. Nařízení zavádí pro druhy s významným dopadem pro EU přísná omezení (zákazy držení, obchodování a dopravy i zavádění do životního prostředí) i povinnost jejich sledování a případné eradikace či regulace. Tyto povinnosti a závazky se uplatní v průběhu roku 2016 po přijetí unijního seznamu invazních druhů. Platnost Nařízení zároveň vyvolává nutnost adaptace národní legislativy, tedy jednotlivých předpisů, které jsou Nařízením dotčeny. Celé znění Nařízení je k dispozici na příloženém CD nebo na <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R1143&from=EN>, http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm

Aktuální i původní znění všech zde uvedených zákonů a vyhlášek lze získat na internetovém portálu eAGRI (<http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/>). Zákonky a vyhlášky týkající se invazních rostlin jsou k dispozici také na vloženém CD v této příručce.

Hlavním problémem stávající právní úpravy je kromě nekonzistence v některých oblastech, především pasivní přístup, tj. zaměření pouze na regulaci záměrného rozšiřování a to až na úrovni „koncového uživatele“ a absence jakýchkoli mechanismů, které by umožnily přístup k nepůvodním druhům nějak dále rozlišovat, ať už z hlediska významnosti dopadů nebo toho, zda jde o druh nově zaváděný, či již u nás etablovaný. Aktivní přístup k regulaci samovolně se šířících druhů je dosud závislý víceméně na osobní iniciativě jednotlivců či organizací a úřadů.

S ohledem na dosavadní roztráštěnost a nedostatečnou flexibilitu stávající právní úpravy tak bude nezbytné v rámci novel obou stěžejních zákonů (ZOPK a zákona o RLP) provést revizi celkového přístupu k nepůvodním druhům. Dosavadní přístup k této problematice je v ČR následovný:

Zákon o ochraně přírody a krajiny (ZOPK)

Základním dokumentem z hlediska ochrany přírody je zákon č. 114/1992 Sb. ve znění novely č. 218/2004, o ochraně přírody a krajiny (dále ZOPK), zejména §§ 5, 16, 26, 29, 34, 35, 68, 69 a 77) a prováděcí vyhláška č. 395/1992 Sb (§ 19).

Tento zákon v § 1 deklaruje, že účelem zákona je za účasti příslušných krajů, obcí, vlastníků a správců pozemků přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitostí forem života, přírodních hodnot a krás, k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji. Zákon se zabývá zejména zavlečením nepůvodních druhů a povolováním jejich pěstování, není přímo zaměřen na provádění opatření proti invazním druhům rostlin a živočichů. Celá problematika nepůvodních druhů je v podstatě ošetřena pouze v jediném ustanovení a to v § 5 odst. 4 ZOPK, podle kterého platí, že: „záměrné rozšíření geograficky nepůvodního druhu rostliny či živočicha do krajiny je možné jen s povolením orgánu ochrany přírody; to neplatí pro nepůvodní druhy rostlin, pokud se hospodáří podle schváleného lesního hospodářského plánu nebo vlastníkem lesa převzaté lesní hospodářské osnova“, přičemž nepůvodní druh je definován jako „geograficky nepůvodní druh rostliny nebo živočicha je druh, který není součástí přirozených společenstev určitého regionu“. Přísnější režim je pak stanoven pouze pro zvláště chráněná území (NP, CHKO a další), kde je stanoven zákaz „povolovat nebo uskutečňovat záměrné rozšiřování geograficky nepůvodních druhů rostlin a živočichů“. Mimo zvláště chráněná území nebo jejich ochranná pásma vydávají obecní úřady obcí s rozšířenou působností (OURP) ve svém správním obvodu dle § 77 odst. 1, písm. e) povolení k rozšiřování geograficky nepůvodních druhů rostlin a živočichů a k rozšiřování kříženců do krajiny podle § 5 odst. 4 a 5. V národních parcích (NP), chráněných krajinných oblastech (CHKO), národních přírodních rezervacích (NPR) a přírodních rezervacích (PR) platí navíc základní ochranné podmínky dle ustanovení §§16, 26, 28 a 34, kde je mj. deklarováno, že se zde nesmí povolovat nebo uskutečňovat záměrné rozšiřování geograficky nepůvodních druhů rostlin a živočichů (§16, odst.1, písm. h); §26 odst.1, písm. d); §28,písm. e) a §34, odst. 1, písm. d) ZOPK).

Dále upozorňujeme, že při zásazích proti plevelům nesmí být nad nezbytnou míru ohroženy zvláště chráněné části přírody. Za tento přestupek hrozí podle § 87 odst. 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, fyzické osobě pokuta ve výši až 20 000 Kč, resp. 2 000 000 Kč spáchá-li uvedený čin právnická nebo fyzická osoba podnikající.

Z hlediska aktivního managementu a regulace invazních druhů rostlin jsou podpůrně vyu-

žitelná pouze ustanovení § 68 ZOPK, zakotvující povinnosti vlastníků a nájemců pozemků zlepšovat dle svých možností stav přírodního prostředí a zejména povinnost případně strpět zásah provedený orgánem ochrany přírody, včetně umožnění vstupu na pozemky. Ustanovení § 68 ZOPK Opatření ke zlepšování přírodního prostředí deklaruje, že:

(1) *Vlastníci a nájemci pozemků zlepšují podle svých možností stav dochovaného přírodního a krajinného prostředí za účelem zachování druhového bohatství přírody a udržení systému ekologické stability. Listiny základních práv a svobod*

(2) *K provádění péče o pozemky z důvodů ochrany přírody mohou uzavírat orgány ochrany přírody či obce s vlastníky či nájemci pozemků písemné dohody. Písemnou dohodou lze upravit rovněž způsob hospodaření ve zvláště chráněných územích a ptačích oblastech.*

(3) *Orgány ochrany přírody jsou oprávněny provádět samy či prostřednictvím jiného zásahy ke zlepšení přírodního a krajinného prostředí podle odstavce 1, neučiní-li tak k výzvě orgánu ochrany přírody vlastník či nájemce pozemku sám, zejména pokud jde o ochranu zvláště chráněných částí přírody a významných krajinných prvků.*

(4) *Vlastníci a nájemci dotčených pozemků jsou povinni strpět provádění zásahů podle odstavce 3 a umožnit osobám, které je zajišťují, vstup na pozemky. Orgán ochrany přírody je povinen předem vyrozumět vlastníky či nájemce o rozsahu a době zásahu. Za případné škody vzniklé vlastníkům či nájemcům pozemků v souvislosti s těmito zásahy odpovídá orgán ochrany přírody, který zásahy nařídil. Tím není dotčena odpovědnost osob provádějících tyto zásahy.*

Dále také § 69 dávající orgánu ochrany přírody možnost případně poskytnout vlastníkům pozemků finanční podporu na prováděná opatření. V případě invazních druhů je ale otázka poskytování finanční podpory dle § 69 ZOPK v některých případech diskutabilní, protože podle jiného zákona je zabránění šíření těchto rostlin na okolní pozemky povinností vlastníka a za její nesplnění lze udělit i sankci (viz dále *zákon o rostlinolékařské péči*). Podle ZOPK lze tedy řešit spíše výskyt invazních rostlin jako takový, bez ohledu na to, zda se šíří či nešíří na okolní pozemky a zda jsou či nejsou tyto zemědělsky využívány. *V roce 2016 by mělo dojít k novelizaci tohoto zákona právě v otázkách řešení otázky invazí, úprava je vyvolána adaptací Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1143/2004 o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů.*

Zákon o rostlinolékařské péči (zákon o RLP)

Velká pozornost nepůvodním a škodlivým organismům je věnována v zemědělství, kde jsou řešena sanitární a fyto-sanitární opatření při výskytu některých druhů. Významný je především zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči (zejména §§ 2, 3, 10 a 76) a navazující vyhláška č. 215/2008 Sb., o opatřeních proti zavlékání a rozšiřování škodlivých organismů

rostlin a rostlinných produktů, zejména její příloha č. 8, která vyjmenovává druhy podléhající monitoringu a průzkumu jejich výskytu. Bohužel tato příloha z řešených invazních rostlin zahrnuje zatím pouze bolševník velkolepý.

Tento zákon jako jediný zakládá v § 3 obecnou povinnost všem vlastníkům pozemků „zjišťovat a omezovat výskyt a šíření škodlivých organismů včetně plevelů tak, aby nevznikla škoda jiným osobám nebo nedošlo k poškození životního prostředí (§ 3, odst.1., písm. a)). Dále stanoví, že používat k ošetřování rostlin, rostlinných produktů a jiných předmětů proti škodlivým organismům lze pouze přípravky, další prostředky a mechanizační prostředky povolené k používání podle tohoto zákona, a to způsobem, který nepoškozuje okolní porost, zdraví lidí a zvířat nebo životní prostředí (§ 3, odst.1., písm. b)).

Zákon o rostlinolékařské péči ukládá mimo jiné Ústřednímu kontrolnímu a zkušebnímu ústavu zemědělskému (ÚKZUZ) povinnost podle § 10 provádět monitoring a průzkum výskytu invazních škodlivých organismů a podle § 72 odst. 1 písm. b) vykonávat opatření proti zavlékání a rozšiřování škodlivých organismů, popřípadě invazních škodlivých organismů uvedených ve vyhlášce č. 215/2008 Sb. a jejich novelách (viz přílohy). ÚKZUZ výskyt škodlivých organismů řeší ale spíše z hlediska zemědělské produkce než z hlediska ochrany přírody.

Málo využívané je ustanovení §9 zákona, které ukládá každému povinnost hlásit ÚKZUZ výskyt škodlivého organismu stanoveného vyhláškou. V § 9 zákona o RLP je přímo uvedeno: *Každý, kdo zjistil výskyt nebo má důvodné podezření z výskytu škodlivého organismu stanoveného prováděcím právním předpisem, je povinen toto zjištění nebo důvodné podezření neodkladně ohlásit Ústavu buď přímo, nebo prostřednictvím obecního úřadu. Obecní úřad neprodleně sdělí písemně tuto informaci Ústavu. Po obdržení této informace Ústav postupuje v souladu s § 11 odst. 1.*

V §§ 72 a 73 zákona jsou uvedeny kompetence ÚKZUZ a obcí s rozšířenou působností (ORP), v § 74 odst. 1 písm. a) zákona pak dozor ÚKZUZ. Dále jsou v §§ 79a – 79i uvedeny přestupky a správní delikty za které je možné udělit sankce. Zákon jako celá řada dalších zákonů v procesních částech odkazuje na zákon č. 500/2004 Sb. správní řád (dále jen „SR“) případně zák. č. 200/1990 Sb. (dále jen „přestupkový zákon“). Postup podle zákona o RLP při řešení výskytu invazních druhů rostlin je podrobně rozveden v kapitole Doporučený postup při řešení zaplevelení úřady ORP. Problematiku projednávání přestupků nebo jiných správních deliktů v návaznosti na výskyt a šíření plevelů na/z obdělávané zemědělské půdy a udržované nezemědělské půdy je plně v kompetenci ÚKZUZ. Přestupky a správní delikty pokud se jedná o výskyt a šíření plevelů z neobdělávané zemědělské půdy a neudržované nezemědělské půdy a které ohrožují životní prostředí nebo zdraví lidí nebo zvířat a řeší ve svých obvodech orgány ORP.

Také z hlediska nakládání s přípravky je zákon o RLP klíčový a to včetně jeho prováděcích vyhlášek – vyhlášky č. 326/2012 Sb., o přípravcích a dalších prostředcích na ochranu rost-

lin, vyhlášky č. 327/2012 Sb., o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin nebo vyhlášky č. 207/2012 Sb., o profesionálních zařízeních pro aplikaci přípravků. Při nakládání s chemickými látkami v blízkosti vodních toků a v pásmech ochrany vod je třeba také respektovat zejména § 35 zákona č. 254/2001 Sb. o vodách.

Ostatní zákony

Pokud jde o povolování nepůvodních druhů ryb, to poněkud duplicitně se ZOPK řeší také již zmíněný zákon č. 254/2001 Sb., o vodách. Další předpisy se zpravidla odkazují na postup podle ZOPK ale obsahují různá dílčí omezení nebo specifická a často nejasné podmínky (zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti nebo zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství).

Na lesní půdě je možné uplatňovat ustanovení o ochraně lesa, § 32 odst. 1 zákona č. 289/1995 Sb. o lesích, ukládající vlastníkům pozemků povinnost prevence šíření a likvidace škodlivých organismů, které omezují plnění produkčních a funkcí lesa. Pojem invazní rostliny se v tomto zákoně ale nevyskytuje, škodlivé organismy jsou zde specifikovány pouze jako původci chorob lesních porostů a rostlinní nebo živočišní škůdci lesních porostů (§ 1, písm. g)).

Problematiky nepůvodních druhů se dále do určité míry dotýká zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu (zejména § 3), zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství (§ 12), zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti (§§ 4a 5) případně zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (§10), které lze pro řešení problematiky nepůvodních druhů využít pouze omezeně (viz dále).

Podmínky zemědělských dotací

Výskyt invazních druhů rostlin a potřeba jeho regulace se odráží nejen v řadě zákonů, ale také v podmínkách některých dotačních programů. Pokud jde o pozemky příjemců přímých podpor pro zemědělce, je kontrolováno dodržování podmínek tzv. „dobrého environmentálního stavu půdy“ (standardy DZES 7 nebo dříve GAEC 7). Při kontrole je Státním zemědělským intervenčním fondem (SZIF) na základě evidence dílů půdních bloků (LPIS) ověřován aktuální stav v terénu, a to na veškeré zemědělské půdě obhospodařované žadatelem. Standardy DZES (GAEC) zajišťují zemědělské hospodaření ve shodě s ochranou životního prostředí a jsou součástí Kontroly podmíněnosti (Cross Compliance). Hospodaření v souladu se standardy DZES je jednou z podmínek poskytnutí plně výše těchto přímých podpor a také podpor Programu rozvoje venkova.

Podmínky pro zachování dobrého zemědělského a environmentálního stavu půdy jsou nyní řešeny v rámci sedmi standardů (viz příloha na CD Shrnutí podmínek DZES 2015). Díky stan-

dardu DZES 7 Zachování krajinných prvků a opatření proti invazním druhům rostlin lze např. u netýkavky vyžadovat zamezení kvetení a tím i tvorbě semen. U bolševníku bohužel není podmínka udržení jeho výšky sečením pod 70 cm dostatečnou zárukou nekvetení a jeho výskyt tímto standardem není dle zkušeností z praxe dostatečně omezován. Křídlatka bohužel nepatří mezi rostliny kontrolované standardem DZES 7, s některými druhy tohoto rodu probíhají v současné době neprovozní pokusy pěstování na energetické využití. Pěstování geograficky nepůvodních druhů rostlin (mezi něž křídlatka patří) je možné pouze s povolením orgánu ochrany přírody (viz §5 zákona č. 114/1992 Sb). Pokud tedy zemědělec chce křídlatku pěstovat, musí mít povolení od orgánu ochrany přírody.

Dodržování standardů kontroluje Státní zemědělský intervenční fond (SZIF). Delegované pro Fond provádí kontrolu DZES 1 (ochranné pásy podél vod) a DZES 3 (ochrana podzemních vod) provádí Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ).

Při kontrole je ověřován aktuální stav v terénu, a to na veškeré zemědělské půdě obhospodařované žadatelem, kterou je žadatel povinen evidovat v LPIS. U dotací týkajících se lesnické problematiky jsou kontrolovány i lesní pozemky uvedené v žádosti o dotaci resp. evidované na žadatele v LPIS. Kontrola je prováděna na základě evidence dílů půdních bloků (LPIS) vytvořené na základě digitálního modelu terénu, s průměrnými sklonitostmi a kódy bonitovaných půdně ekologických jednotek (BPEJ), s podkladem leteckých ortofotografických snímků, popř. katastrálních map.

MONITORING VÝSKYTU INVAZNÍCH ROSTLIN

Monitoringem je každé zjišťování výskytu a stavu lokalit invazních rostlin, ať již systematické nebo jen namátkové. Může probíhat celoplošně nebo jen například ve vybraném území - nejbližším okolí obce, na pozemcích určitého vlastníka apod. Monitoring může provádět k tomu dle zákona příslušná instituce, ale také odborníci v rámci výzkumných projektů, studenti při zpracovávání bakalářských a diplomových prací nebo vlastníci půdy či veřejnost.

Monitoringem výskytu škodlivých organismů, tedy i invazních rostlin, se podle § 10 zákona č. 326/2004 Sb. o rostlinolékařské péči zabývá Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZÚZ), respektive jeho součást, státní rostlinolékařská správa (SRS). Vzhledem k omezené kapacitě i finančním zdrojům se SRS zaměřuje hlavně na řešení podnětů na zemědělské půdě. Podle aktualizovaného znění Vyhlášky č. 215/2008 k zákonu o RLP patří mezi monitorované invazní rostliny z v projektu sledovaných rostlin v současné době pouze bolševník velkolepý. Netýkavka žláznatá a křídlatky ale mají obecný charakter invazního nepůvodního škodlivého druhu podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (ZOPK) a jsou proto sledovány pracovníky CHKO a AOPK ČR a v neposlední řadě i odbory životního prostředí obcí s rozšířenou působností v rámci svých kompetencí. Z vědeckých institucí se výskytem invazních druhů rostlin zabývá například Botanický ústav Akademie věd

v Průhonicích. Ze zájmových organizací se problému nejvíce věnuje Český svaz ochránců přírody a jeho členové. Výskyty invazních rostlin v ČR jsou zaznamenány například v Nálezoové databázi ochrany přírody (ND OP), která je přístupná všem prostřednictvím internetového portálu AOPK ČR (na adrese <http://portal.nature.cz>).

Rozsáhlé mapování výskytu bolševníku, křídlatek a netýkavky žláznaté proběhlo také před zahájením projektu Omezení výskytu invazních rostlin v Karlovarském kraji, který byl realizován v letech 2013 – 2015 a to na území 2 800 km². Díky projektu došlo ke snížení výskytu invazních rostlin, za necelé tři roky je ale není možné zcela odstranit. Výskyt byl proto zmapován také na konci projektu v rámci tzv. Studie účinnosti a lokality bude potřeba dále sledovat. V době udržitelnosti projektu mají povinnost zabránit šíření invazních rostlin opět především vlastníci nebo nájemci a správci pozemků, Karlovarský kraj ovšem musí výskyt monitorovat a v případě potřeby činit potřebná opatření. Hlášení o výskytu bolševníku velkolepého, křídlatek a netýkavky žláznaté je proto žádoucí podívat projektovému týmu prostřednictvím webových stránek projektu (<http://gis.kr-karlovarsky.cz/heracleum-public/>) s využitím informací z map Informačního systému Heracelum, které jsou zde k dispozici.

Projektový tým v době udržitelnosti všechna hlášení prověří v terénu a naloží s nimi v souladu se zákonem i podmínkami poskytnuté dotace. V případě hrozící nelikvidace upozorní nejprve sám vhodným způsobem vlastníka na neplnění jeho povinností a případně mu je schopen i doporučit vhodnou metodu likvidace rostlin a to i v závislosti na vývoji vegetace. Pokud nedojde k likvidaci rostlin vlastníkem ani po tomto oznámení, upozorní sám dotčené státní a kontrolní orgány na porušení zákonů nebo dotačních pravidel.

Informační systém Heracleum (IS Heracleum)

Systém Heracleum byl vytvořen pro administraci a řízení projektu a také jako nástroj pro kontrolu výskytu rostlin veřejností. Je provozován a spravován v gesci Krajského úřadu Karlovarského kraje. Mapová část obsahuje jednak počáteční mapování v roce 2012 a také výsledek celoplošného mapování na podzim 2015 v rámci Studie účinnosti. Obě mapy lze zobrazovat současně a porovnávat dosažený stav. Výskyty v mapách jsou barevně rozlišeny podle druhu rostliny, pokryvnosti (hustoty) porostu a podle roku mapování (2012 a 2015) (viz obr. č. 1 v příloze). Ke každé lokalitě je k dispozici minimálně fotografie původního a konečného stavu, často jsou zde i další fotografie z průběhu likvidace – zejména dokumentace o nedostatcích zjištěných při kontrolách. Mapy jsou všem přístupné na webových stránkách projektu vč. návodu na jejich použití (obr. č. 2) a informací o projektu, vybraných druzích invazních rostlin a metodikách jejich likvidace. Do tabulkové části systému mají přístup registrovaní uživatelé, podle svých oprávnění mohou využívat příslušná data (obr. č. 3). Registrace je zdarma, žádost je potřeba odeslat emailem na kontakty uvedené na webových stránkách projektu (<http://gis.kr-karlovarsky.cz/heracleum-public/>), je třeba uvést email, jméno a příjmení, svůj login a účel registrace, aby bylo možné registraci správně provést a nastavit

vhodná oprávnění. Informace v IS obsažené nesmí být využívány ke komerčním účelům, slouží kromě administrace dotace dále jednak dotčeným orgánům státní správy a ochrany přírody a jednak např. studentům při zpracovávání bakalářských a studentských prací nebo vlastníkům pozemků ke kontrole jejich zamoření a zjištění doporučené metodiky likvidace. Systém registrovanému uživateli umožňuje využívat i tabulkovou část s daty včetně jejich exportu dle zvolených podmínek (obr. č. 4) Data lze filtrovat podle více kritérií (obr. č. 5) a exportovat do tabulek v MS Exel nebo jako .shp a .kmz soubory. Heracleum usnadňuje identifikaci vlastníků a nájemců a generování administrativních výstupů pro komunikaci s nimi. Součástí jeho rozvoje je také pravidelná aktualizace majetkoprávních vztahů k pozemkům dotčených realizací projektu a také minimálně jedenkrát ročně jsou aktualizována ochranná pásma vod, zonace CHKO a kategorizace půdních bloků dle LPIS. V závislosti na případných změnách jsou aktualizovány také metodiky včetně jejich grafického znázornění v mapové části systému. Aktualizace jsou prováděny zpravidla k 1. dubnu.

Systém je schopen generovat podklady pro další výstupy potřebné pro realizaci a udržitelnost projektu, včetně tabulek a grafických výstupů. Před zahájením prací usnadnil zaslání žádostí o souhlas s projektem, administraci výzev a veřejných vyhlášek s tím spojenou. Generování dopisů pomocí šablon bylo a je využíváno projektovým týmem i orgány ochrany přírody (obr. č. 6). Obeslání všech vlastníků s žádostí o udělení souhlasu s projektem a s jeho udržitelností by nebylo bez této podpory časově ani technicky proveditelné. IS byl v průběhu administrace dotace schopen ve velmi krátké době vygenerovat dopisy se žádostí o souhlas vlastníků s projektem (pro cca 4600 vlastníků bylo odesláno téměř 8 900 dopisů) nebo výzvy orgánů ochrany přírody (OOP) vlastníkům (celkem cca 1 800 případů), případně generovat vyhlášky OOP vč. potřebných příloh. V lednu a únoru 2016 bude pomocí systému rozeslána všem vlastníkům informace o tom, s jakým výsledkem na jejich pozemcích projekt proběhl, jaké je stávající zamoření a jaké je doporučená metodika pro každý z pozemků. Od začátku vegetační sezony 2016 pak bude projektový tým monitorovat lokality a případně upozorňovat vlastníky na nutnost likvidace rostlin tak, aby nedošlo k jejich opětovnému šíření. Pokud vlastník nebude plnit svoje povinnosti ze zákona o RLP nebo ZOPK (po novele) ani po tomto upozornění, bude o výskytu nelikvidovaných invazních rostlin informován příslušný úřad. Veškeré dokumenty o této komunikaci s vlastníky a úřady jsou v systému archivovány, stejně jako řada dalších dokumentů, vzorů hlášení, přijatých faktur, fotografií apod. Orgány státní správy a ochrany přírody budou i nadále využívat systém Heracleum, budou zde pro ně v případě potřeby vytvářeny další šablony písemností dle jejich požadavků, pomocí kterých je možné generovat potřebné dokumenty, např. výzvy k likvidaci.

Základní pojmy užívané v IS Heracleum:

Projekt je rozdělen na 10 úseků (úseky I. až X.), ty pak ještě na celkem 29 realizačních (likvidačních) částí (LČ 1 – 29), názvy úseků vycházejí z názvů měst, hranice mezi úseky jsou ale dány hranicemi povodí nižších řádů. Hranice mezi částmi jsou zpravidla vedeny po komunikacích, vodních tocích apod. tak, aby byly lépe identifikovatelné v terénu. Úseky I. až X. lze najít v mapové části v záložce Mapovací úseky, u každého úseku je uvedeno v závorce, které

části do něj patří (LČ 1 – 29). Zde lze zobrazovat výskyty bolševníku (B), křídlatky (K) a netýkavky (N) v jednotlivých úsecích. V záložce Mapy lze vybrat mezi Topografickou, Turistickou, Ortofotomapou a Katastrální mapou (zdrojem je buď kraj nebo ČUZAK).

Likvidované druhy a používané zkratky v tabulkách a mapách:

bolševník velkolepý - *Heracleum mantegazzianum* B

křídlatky - *Reynoutria* /*Fallopia sensu lato*, bez rozlišení taxonů K

netýkavka žláznatá - *Impatiens glandulifera* N

Lokalitou se rozumí místo s homogenním výskytem invazní rostliny v dané hustotě (pokryvnosti). Při mapování byly rozlišovány tyto pokryvnosti (hustoty) porostů od 1 do 4:

Kategorie	Pokryvnost v %
1	do 10
2	11 – 50
3	51 – 75
4	76 – 100

Lokality jsou rozlišeny do bodů, linií a polygonů s výše uvedenými pokryvnostmi. Bodem se rozumí výskyt dané rostliny na ploše do 10 m², pokryvnost je vždy uvedena od 1 do 4. Linií se rozumí typ lokality, jehož šířka je maximálně 2 m a délka je naopak minimálně 10 m, pokryvnost může být od 1 do 4 a linie může být rozvětvená tzn. s více než dvěma koncovými body. Polygonem je lokalita se spojitou hranicí obklopující porost mapovaného invazního druhu, který není ani bodem ani linií (tzn. větší než 10m², nebo kratší než 10 m při současně šířce pod 2 m). Výskyt rostlin na jedné lokalitě musí být pouze v jedné kategorii pokryvnosti, u řídkých výskytů s pokryvností do 10% to znamená, že jednotlivé rostliny nejsou od sebe vzdáleny více než 20 metrů.

Lokality jsou v mapách znázorněny různými barvami podle druhu rostliny a pokryvnosti. Původní lokality bolševníku jsou znázorněny v odstínech zelené, podle pokryvnosti od nejtmavší - nejhustší, po nejsvětlejší. Konečný stav v roce 2015 je v samostatné mapové vrstvě a bolševníkové výskyty jsou zde v odstínech modré barvy, obě mapy jde zobrazovat najednou a porovnávat stav konkrétní lokality s počátečním stavem. Obdobně jsou lokality křídlatek zobrazeny v roce 2012 fialovými tóny, v roce 2015 pak hnědými. Netýkavka žláznatá je v roce 2012 v odstínech od růžové do oranžové, v roce 2015 je pouze červeně, pro lepší přehlednost. Metodiky lze v mapách rovněž zobrazit a to po jednotlivých částech projektu. Šedou šrafovou jsou vyznačena místa, kde lze použít chemické metody a žlutou ta, kde

je nutné použít metody mechanické. Legenda k barvám v mapě je v příloze (obr. č. 1) a na webových stránkách projektu. V mapové části lze v záložce Vrstvy zobrazit hranice jak úseků (Mapovací úseky), tak částí (Části likvidace). Dále je možné zobrazit ochranná pásma vod, ochranná pásma přírodních léčivých zdrojů OPPLZ, zdroje podzemní nebo povrchové vody), zonaci CHKO Slavkovský les, Významné krajinné prvky, Maloplošná chráněná území, lokality zvláště chráněných druhů, mokřady Ramsarské úmluvy, přírodní parky, území NATURA 2000 (Evropsky významné lokality a Ptačí oblasti) nebo evidenci půdních bloků v LPIS (ekozemědělství). Kromě hranic zastavěného území, jsou zde i hranice Vojenského újezdu a hranice správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP). Tyto vrstvy jsou převzaty ze serveru Karlovarského kraje.

V mapové části se po kliknutí na ikonu příslušné lokality (B, K nebo N) otevře informační okno obsahující identifikační číslo lokality (ID) – pomocí něj je nejlépe podávat svá hlášení a pozorování aktuálního stavu lokalit, jedná se o jednoznačný identifikátor. Dále je v okně uvedena pokryvnost v % (použity intervaly 0 -10, 11 – 50, 51 – 75 a 76 – 100), slovní popis nebezpečnosti (na ústupu, stabilní, hrozící, akutní), popis místa (habitat) jako např. břeh toku, okraj louky apod. Je zde uvedeno, zda se jedná o bod, linii nebo polygon, rok mapování a případné poznámky. Součástí okna jsou i fotografie (minimálně 1) a odkaz na detail, který umožňuje přístup pro registrované uživatele i do tabulkové části systému. Ovládání mapové komponenty je znázorněno na obr. č.2 v příloze.

V samostatné záložce je zobrazen také výskyt bolševníku na Mariánskolázeňsku, jehož likvidace byla předmětem pilotních projektů. Omezení výskytu invazních druhů v povodí Kosího potoka v Karlovarském kraji část I. - bolševník velkolepý – 10055686- CZ.1.02/6.2.00/10.07170 a Omezení výskytu invazních druhů v povodí Huťského potoka a říčky Tiché, část I.- bolševník velkolepý - 10055826 - CZ.1.02/6.2.00/10.07169, v záložkách mapy jsou zkráceně označeny jako Kosí potok a Sekersko. Více podrobností o pilotních projektech probíhajících v letech 2009 až 2013 je uvedeno na <http://bolsevník.eu/>.

Tabulková část zahrnuje přehledy informací o všech lokalitách, parcelách i osobách vlastníků. Ovládání základních funkcí pro záložku Lokality je znázorněno na obr. č. 4 v příloze. Po ukončení projektu zde existují 2 podskupiny – Lokality 2012 a Lokality 2015. U lokalit 2015 je vždy také informace, zda se vztahuje k některému ID původní Lokality 2012. U lokalit je možné prohlížet i data a výsledky kontrol provedených prací v průběhu projektu, v době udržitelnosti zde budou záznamy o kontrolách stavu pozemků. Navíc je zde možné generovat si vlastní výkazy výměr a po zadání jednotkových cen pro jednotlivé položky i vypočítat, kolik bude likvidace při takových cenách stát. Konkrétní metodiky byly určeny pro jednotlivé parcely a lze je nalézt v příslušných sloupcích v záložce Parcely (viz obr. č. 7), výběr zobrazených sloupců lze libovolně měnit, data lze řadit vzestupně/sestupně, filtrovat a exportovat všechna nebo vybraná data do exelu, ShapeFile (.shp) nebo souborů .kml. Pro výběr dat lze používat filtry nad jednotlivými sloupci nebo filtr hromadný (viz obr. č. 5), data lze filtrovat i podle jednotlivých vlastníků. Dostupnost jednotlivých dat a filtrů závisí na rozsahu

oprávnění nastaveném při registraci uživatele. Kromě možnosti generování dopisů orgány ochrany přírody a možnosti zadat a uložit si (jen pro svoje použití) jednotkové ceny likvidace (viz obr. č. 8) nemají uživatelé práva do IS činit jakékoli záznamy nebo změny. Jakékoli nesrovnalosti je proto třeba hlásit projektovému týmu, který zjistí stav a zajistí případnou nápravu.

PŘEHLED PRÁV A POVINNOSTÍ PŘI VÝSKYTU

INVAZNÍCH DRUHŮ ROSTLIN

Otázka řešení zaplevelení pozemků úzce souvisí s problematikou invazních rostlin, tyto rostliny jsou v zákonech a předpisech zahrnovány často pod pojem **plevel** nebo **škodlivý organismus**. Definice plevele v žádném zákoně zatím nenalezneme, je stanovena pouze volně a „nekonkrétně“ ve smyslu, že *plevelem jsou rostliny, které rostou na pozemku proti vůli majitele nebo uživatele*. Tato definice dává ale možnost vlastníkům pozemků tvrdit, že se nejedná o plevel, ale o záměrně pěstovanou rostlinu a to i v případě invazních druhů. Stejně, jako lze prohlásit kopřivy nebo ostružiníky za léčivé rostliny, bývá např. křídlatka pěstována jako živá bariéra proti hluku a prachu z frekventované komunikace, bolševník velkolepý je medonosnou rostlinou apod. V takovém případě je třeba oslovit odborníka na rostlinolékařskou problematiku (ÚKZUZ), který posoudí, zda porost je kulturním a splňuje kritéria pěstované plodiny, nebo jde-li o spontánní a neregulovaný růst nekulturního charakteru. Dále posoudí, zda je stav rostlin na pozemku alespoň udržován tak, aby se nešířil na okolní pozemky, a to semeny nebo výběžky a oddenky, nebo aby nepoškozoval sousední pěstitele. Vzhledem k rozvoji alternativních způsobů pěstování rostlin, jako je např. permakultura, biozahrádkaření apod., mohou být tyto principy vlastníky při argumentaci i zneužívány a je na odborníkovi, aby věc posoudil případ od případu. U některých invazních rostlin toto posouzení zjednodušuje fakt, že jsou přímo vyjmenovány v příloze č. 2 - Seznam nedoporučených druhů Metodické instrukce Ministerstva životního prostředí k aplikaci § 5 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (ZOPK) jako rostliny, jejichž záměrné rozšíření do krajiny je dle tohoto ustanovení ZOPK možné jen s povolením orgánu ochrany přírody a dle dalších ustanovení ZOPK je např. na území chráněných krajinných oblastí (CHKO) zakázáno. V této příloze je mezi druhy, jejichž žádosti o povolení pěstování by měly být zamítny hned na počátku řízení, uveden např. bolševník velkolepý, perský i Sosnovského a také všechny tři druhy křídlatek (k. japonská, k. sachalinská a k. česká). Bolševníky rovněž figurují mezi rostlinami uvedenými v příloze č. 8 vyhlášky 215/2008 Sb. a podléhají tedy monitoringu a regulaci i ve smyslu zákona o RLP.

Zaplevelené často bývají pozemky a zahrádky neobdělávané z důvodu odstěhování, omeocnění nebo úmrtí majitele, ale i kvůli dědickým sporům apod. Důvodem k podání podnětu pak může být snaha o zapojení úřadů do vyřizování sousedských sporů, a jejich řešení

správním cestou, která je pro „poškozené“ na rozdíl od soudních sporů bezplatná. Mimo postupového řízení se však řízení netýká řešení požadavku o náhradu škody.

Z hlediska rostlinolékařského zákona (zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči) se plevel obecně rozumí podmnožina pojmu škodlivý organismus, což je jakýkoliv druh, kmen nebo biotyp rostlin, živočichů nebo původců chorob (například viry, bakterie, houby) škodící rostlinám nebo rostlinným produktům, nebo ohrožujícím životní prostředí, zdraví lidí nebo zvířat. V případě invazních rostlin se často jedná o poškození životního prostředí (např. snížení biodiverzity, ...), u některých je často důležité i ohrožení zdraví - např. bolševník velkolepý má fototoxickou šťávu působící popáleniny, zdravotním důvodem stížností může být např. i pylová alergie.

V neposlední řadě je třeba si uvědomit, že problematika zaplevelení jako důsledek neudržování nezemědělské půdy a neobdělávání zemědělské půdy je často spojena s tzv. uváděním pozemku do klidu za účelem příjmu dotací a následném nedodržení standardů Dobrého zemědělského a environmentálního stavu (DZES, dříve GAEC) nebo nevhodnosti nastavení některých pravidel vzhledem k biologickým vlastnostem některých invazních rostlin.

Invazní rostliny bezesporu škodí krajině a některé i zdraví, navíc znehodnocují pozemky a nemovitosti, proto by mělo být zájmem jak vlastníků, tak veřejnosti tento problém minimalizovat. Protože není tato problematika zatím v České republice řešena jedním předpisem, ale hned několika (viz kapitola Platná legislativa), jsou v této kapitole otázky spojené s výskytem invazních rostlin rozděleny podle „cílových“ skupin čtenářů na veřejnost, vlastníky a úřady.

I. Veřejnost

a) ohlašovací povinnost ze zákona o rostlinolékařské péči:

Odpověď na otázku „Co může udělat veřejnost pro zlepšení situace v případě výskytu invazních rostlin?“ je obsažena v §9 zákona o RLP, kde je zcela jasně uvedeno, že *ohlašovací povinnost* má každý, kdo výskyt zjistí (viz §9 zákona a kapitola Platná legislativa). Hlášení lze kromě rostlinolékařské správy (dnes součástí ÚKZUZ) podávat také na jednotlivých obecních úřadech nebo na úřadech obcí s rozšířenou působností. Seznam pracovišť ÚKZUZ lze nalézt na internetovém portálu eAGRI <http://eagri.cz/public/web/ukzuz/portal/zemedel-ska-inspekce/>.

b) zákon o ochraně přírody a krajiny (ZOPK)

Účast veřejnosti při ochraně přírody a krajiny je zakotvena také v § 70 ZOPK, který deklaruje, že *ochrana přírody podle tohoto zákona se uskutečňuje za přímé účasti občanů, prostřednictvím jejich občanských sdružení a dobrovolných sborů či aktivů*. Tato občanská sdružení pak za

splnění určitých zákonem daných podmínek mohou požadovat u příslušných orgánů státní správy, aby byla předem informována o všech zamýšlených zásazích a zahajovaných správních řízeních, při nichž mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona a mohou se dokonce přihlásit jako účastník správního řízení.

b) pozemky v režimu „ekozemědělství“

Angažovaná veřejnost se nemusí soustředit pouze na podávání hlášení dle zákona o RLP, ale u zemědělských ploch v případě příjemců dotací pro zemědělce, lze nedodržování podmínek tzv. „dobrého environmentálního stavu půdy“ (standardy DZES 7 nebo dříve GAEC 7) řešit buď upozorněním příjemce dotace nebo přímo jeho kontrolního orgánu, kterým je Státní zemědělský intervenční fond (SZIF). Dotované pozemky jsou evidovány v systému evidence dílů půdních bloků (LPIS) a informace o nich jsou dostupné na webu <http://eagri.cz/public/web/mze/farmer/LPIS/>.

d) Hlášení v rámci udržitelnosti projektu Karlovarského kraje 2016 – 2026

V neposlední řadě na území Karlovarského kraje je možné kontaktovat projektový tým, který i po skončení projektu v roce 2015 bude zajišťovat udržitelnost dosažených výsledků a to po dobu následujících 10 let (viz dále v kapitole Postup při výskytu IR po skončení projektu). Veškeré aktuální informace o kontaktních osobách, mapách výskytu a metodách likvidace budou po celou dobu k dispozici na webových stránkách projektu <http://gis.kr-karlovarsky.cz/heracleum-public/>.

Projekt řešil na celém území kraje s výjimkou Vojenského újezdu Hradiště výskyt křídlatek a netýkavky a na stejném území s výjimkou oblasti Mariánskolázeňska řešil i bolševník velkolepý. Likvidaci bolševníku na Mariánskolázeňsku se zabývaly pilotní projekty v letech 2010 - 2013, veškeré informace k nim jsou na <http://bolsevník.eu/>, udržitelnost dosaženého výsledku zajišťuje Město Mariánské Lázně do roku 2023.

e) Osvětová činnost

Důležitou věcí, kterou je možné přispět k řešení zamoření krajiny invazními rostlinami, je osvěta a aktivní přístup k ní. Pokud se o problému bude mluvit, a to i s dětmi doma i ve školách, změní se leckdy lhostejný nebo rezignovaný postoj k problematice invazí a řádná péče o pozemky se stane samozřejmostí i pro všechny vlastníky. V rámci projektu byla kromě této příručky připravena i Metodická příručka a video shrnující poznatky o metodách likvidace bolševníku velkolepého, křídlatek a netýkavky žláznaté. Všechny tyto výstupy jsou volně ke stažení na webových stránkách projektu <http://gis.kr-karlovarsky.cz/heracleum-public/>.

f) Doporučené náležitosti hlášení výskytu invazních rostlin:

Pokud jde o jakékoli hlášení výskytu invazních rostlin je v každém případě potřeba, aby obsahovalo alespoň základní údaje o druhu rostliny, hustotě porostu, jeho velikosti a bylo v něm popsáno, zda jsou ohroženy okolní pozemky, životní prostředí nebo zdraví lidí či zvířat, případně jiné důvody. K hlášení je vhodné přiložit aktuální fotografie, případně i dokumentaci předchozího stavu, včetně času pořízení a případně také možnosti potvrzení svědkem. Z fotodokumentace by mělo být patrné, že se rostliny šíří, nejsou likvidovány apod. a mělo by být podle nich identifikovatelné místo, které zobrazují – např. plot, sloupy, budovy, cesty aj. pevné znaky v terénu. Při ohlašování výskytů možné využít Informační systém Heracleum a v něm obsažená data. Popis a návod je v kapitole IS Heracleum a na webových stránkách.

II. Vlastníci, správci a nájemci pozemků

Vlastnictví pozemku je spojeno s celou řadou práv, ale i povinností. Vedle povinnosti platit daně mají vlastníci i další povinnosti stanovené řadou zákonů a vyhlášek. Dále uvedený text užívá pro vlastníky, správce a nájemce pozemků shodný termín vlastníci, pokud není výslovně uvedeno jinak.

a) povinnosti ze zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči

1) § 3 Základní povinnosti fyzických a právnických osob

Povinnosti vlastníků v otázce zaplevelení jsou stanoveny přímo v § 3 zákona o RLP:

(1) Fyzická nebo právnická osoba, která pěstuje, vyrábí, zpracovává nebo uvádí na trh rostliny, rostlinné produkty nebo jiné předměty, a vlastník pozemku nebo objektu nebo osoba, která je užívá z jiného právního důvodu, jsou povinni

a) zjišťovat a omezovat výskyt a šíření škodlivých organismů včetně plevelů tak, aby nevznikla škoda jiným osobám nebo nedošlo k poškození životního prostředí anebo k ohrožení zdraví lidí nebo zvířat,

b) používat k ošetřování rostlin, rostlinných produktů a jiných předmětů proti škodlivým organismům pouze přípravky, další prostředky a mechanizační prostředky povolené k používání podle tohoto zákona, a to způsobem, který nepoškozuje okolní porost, zdraví lidí a zvířat nebo životní prostředí.

Pokud vlastník (obec, soukromá osoba, firma) pronajímá pozemky, lze jim doporučit, aby výše uvedené povinnosti uložili nájemci přímo ve smlouvě, spolu se sankcí za jejich neplnění a s možností uplatnění náhrady způsobené škody.

Používání chemických přípravků se řídí rovněž zákony a předpisy, např. vyhláškou č. 326/2012 Sb., o přípravcích a dalších prostředcích na ochranu rostlin a je rozvedeno více v kapitole Opatření proti šíření invazních rostlin a v příručce Metodiky likvidace invazních druhů rostlin.

2) § 9 Ohlašovací povinnost

Vlastníci, kteří se starají řádně o své pozemky, by měli upozorňovat na zaplevelené zdrojové oblasti v okolí, aby jejich snahou nebylo plýtváno, *ohlašovací povinnost* dle výše uvedeného § 9 zákona o RLP se vztahuje i na ně.

3) § 51 Ochrana včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při používání přípravků

Z hlediska zákona o RLP (§ 51, odst. 3) mají pak každoročně chovatelé včel *povinnost oznámit* místně příslušnému obecnímu úřadu údaje o umístění trvalých a přechodných stanovišť *včelstev*. Pokud dojde v důsledku aplikace přípravků k úhynu včel, ryb nebo zvěře v honitbě, je potřeba neprodleně podat hlášení Krajské veterinární správě, která věc ve spolupráci s ÚK-ZUZ prošetří (§ 51, odst. 4).

b) zákon o ochraně přírody a krajiny (ZOPK)

1) § 5 odst. 4 ZOPK

Podle tohoto zákona musí vlastník žádat o *povolení v případě úmyslu záměrně rozšiřovat do krajiny (tedy i pěstovat) geograficky nepůvodní druh rostliny či živočichy* (§ 5 odst. 4 ZOPK). Jedná se i o pěstování tzv. energetických plodin, které je podrobně popsáno v Metodické instrukci Ministerstva životního prostředí k aplikaci § 5 odst. 4 zákona (celé znění – viz příloha na CD)

2) § 68 Opatření ke zlepšování přírodního prostředí

V případě ohrožení udržení přírodní rovnováhy v krajině invazními rostlinami, nebo k obnově této rovnováhy a k ochraně biodiverzity, přírodních hodnot a krás, lze podle § 68 ZOPK požadovat po vlastnících odstranění invazních rostlin z pozemků také prostřednictvím orgánů ochrany přírody (OOP), kterými dle ZOPK jsou například úřady obcí s rozšířenou působností (ORP), Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK) a v některých případech i krajské úřady. Ustanovení § 68 ZOPK umožňuje OOP v rámci opatření ke zlepšování přírodního prostředí uzavírat s vlastníky dohody o způsobech provádění péče o pozemky z důvodů ochrany a jsou oprávněny provádět zásahy samy či prostřednictvím jiného pokud

tak na výzvu neučinil vlastník či nájemce pozemku sám. Tento zákon však neukládá za neuposlechnutí výzvy žádné sankce, naopak v odůvodněných případech zajistí provedení opatření OOP sám, vlastník ho jen dle Nálezu ústavního soudu Pl.ÚS 8/08 ze dne 08.07.2010 musí strpět, protože toto ustanovení ZOPK není v rozporu s Listinou základních práv a svobod. K uskutečnění záměrů uvedených v § 68 lze za určitých předpokladů poskytnout i finanční příspěvek (viz § 69 ZOPK).

3) Ohrožování přírody při zásazích proti plevelům (§87 a 88)

Z hlediska ZOPK je v chráněných územích sankcionováno *ohrožování nad nezbytnou míru zvláště chráněné části přírody při zásazích proti škůdcům, rostlinným chorobám, plevelům a při hygienických opatřeních* viz ustanovení § 87 odst. 2, písm d), respektive § 88 odst. 2 písm f). Sankce může být až 20 000,- Kč pro fyzické osoby a až 2 000 000,- Kč pro právnické osoby a fyzické osoby při výkonu podnikatelské činnosti.

c) pravidla zemědělských dotací

Vlastníci a nájemci pozemků čerpajících dotace v rámci přímých podpor v zemědělství musí ohledně invazních druhů dodržovat podmínky uvedené ve standardu DZES (dobrý zemědělský a environmentální stav půdy), konkrétně *DZES 7: Zachování krajinných prvků a opatření proti invazním druhům rostlin*, který u netýkavky žláznaté vyžaduje, aby se na půdním bloku nevyskytovaly kvetoucí nebo odkvetlé rostliny, u bolševníku velkolepého pak aby jeho výška nepřesahovala 70 cm, což bohužel ale není dostatečnou zárukou nekvetení a nešíření této rostliny. Doporučováno je proto provádět regulaci kvetoucích a časné odkvetlých rostlin před jejich vysemeněním a v případě mechanického zásahu i následné odstranění (spálení) částí odstraněných rostlin, viz Shrnutí informací k podmínkám DZES z Agrárního poradensko informačního centra Agrární komory ČR z 11. 6. 2015 (<http://www.apic-ak.cz/novinky/shrnuti-informaci-k-podminkam-standardu-dobreho-zemedelskeho-a-environmentalniho-stavu-pudy-dzes.php>).

Vlastníci pozemků, na které čerpají některé dotace se paradoxně mohou dostat do konfliktu s kontrolním orgánem (SZIF) i tím, že provedou např. na lemu mezofilní louky seč bolševníku před 15.7., zatímco „pravidla“ dovolují seč až od 15.7. do 31.8., ne dříve. Tento termín seče je jistě vhodný z hlediska ochrany určitých společenstev, ale je naprosto nevhodný z hlediska zamezení šíření bolševníku. Souvislý porost bolševníku velkolepého v lemu louky by nejspíš do tohoto režimu být zařazen neměl. Vlastník je zde v podstatě nucen neprovádět seč bolševníku ve vhodnou dobu (před odkvětem) a naopak musí sekat až porosty bolševníku dozrálé a tedy semenící do okolí. Zároveň nemůže dost dobře splnit v průběhu sezony podmínku DZES 7 a udržet bolševník pod 70 cm výšky. Udělení nebo neudělení případné sankce není jasné ani v případě, že se kosená louka vyskytuje na území CHKO a tento orgán ochrany přírody vydal na žádost vlastníka předem k dřívější seči povolení. Argumentem kontrolního orgánu pak je, že k tomu CHKO nebyla kompetentní. Tento příklad svědčí o složitosti této

problematiky, o nedořešených kompetencích mezi MZe a MŽP nebo možná také o špatné koordinaci mezi nimi. Podobné situace velmi ztěžují osvětovou práci s vlastníky a veřejností a jsou v rozporu se zdravým selským rozumem i se snahou o zabránění invazi bolševníku.

d) zákon č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu (ZPF)

Orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady, trvalé travní porosty a půda, která byla a má být nadále zemědělsky obhospodařována, ale dočasně obdělávána není (dále jen „zemědělská půda“) tvoří *zemědělský půdní fond* (ZPF). Zásady jeho ochrany stanoví zákon o ochraně ZPF např. v § 3. Blíže se však otázkou poškození zemědělské půdy škodlivými nebo invazními druhy nezabývá s tím, že to řeší zákon o rostlinolékařské péči.

e) zákon č. 289/1995 Sb., o lesích

Tento zákon stanoví v § 32 mj. povinnost vlastníkům lesa „bránit vývoji, šíření a přemnožení škodlivých organismů“. Podle tohoto zákona škodlivými organismy nejsou míněny invazní druhy rostlin nebo živočichů, ale tyto organismy jsou zde definovány jen jako původci chorob lesních porostů a rostlinní nebo živočišní škůdci lesních porostů.

f) zákon č. 128/2000 Sb. o obcích a Obecně závazné vyhlášky (OZV)

Vlastník nebo nájemce pozemků musí rovněž dbát na dodržování zákona o obcích, a pokud jsou vydány, pak se i řídit Obecně závaznými vyhláškami (OZV) obce, v jejichž správním území se jeho pozemky nacházejí. Příkladem je OZV města Jirkov (viz přílohy na CD).

III. Úřady

V současné době je při řešení výskytu invazních rostlin nebo plevelů doporučeno postupovat dle zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči v platném znění a to včetně udílení sankcí (viz dále).

Ministerstvo zemědělství ČR, odbor rostlinných komodit (dále jen „MZe“) vydalo v roce 2013 „Desatero“ doporučeného postupu při řešení problematiky zaplevelení pro obecní úřady obcí s rozšířenou působností a Doporučené postupy pro úřady obcí s rozšířenou působností při řešení problematiky zaplevelení. Tento materiál je spolu s ostatními přílohami k dispozici na příloženém CD a je ke stažení na <http://gis.kr-karlovarsky.cz/heracleum-public/>. Tyto pokyny zejména vzhledem k novelám zákona nejsou již zcela aktuální. S ohledem na sjednocení postupů OURP při řešení uvedené problematiky vydalo proto MZe dne 16.12.2014 dále citované Metodické stanovisko č.j. 80989/2014-MZe-17221, které v plném znění k dispozici rovněž na vloženém CD.

Dle § 70 zákona o RLP jsou orgány státní správy ve věcech rostlinolékařské péče Ministerstvo zemědělství (MZe), Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZUZ, dále jen Ústav) a celní správa. Ve vymezeném rozsahu zde vykonávají státní správu též obecní úřady (OU) a obecní úřady obcí s rozšířenou působností (ORP). Dále je rozebírán pouze rozsah jejich kompetencí a činnosti v souvislosti s řešením zaplevelení nebo likvidace invazních rostlin. Pro úplnost je v závěru také popsána činnost orgánů kontrolujících příjemce zemědělských dotací.

a) kompetence dle zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči

1. Obecní úřady (OÚ)

Obecní úřady přijímají *oznámení o výskytu* nebo podezření z výskytu škodlivých organismů podle § 9 a předkládají je Ústavu k dalšímu řízení. Rovněž vykonávají působnost na úseku ochrany včel podle § 51 odst. 2 a 6 a na úseku letecké aplikace podle § 52 odst. 10. tím, že přijímají od chovatelů včel hlášení o umístění trvalých a přechodných stanovišť včelstev a o hromadném letu včel a tyto informace na vyžádání poskytují ošetřovatelům porostů a informují obyvatele o obsahu rozhodnutí o povolení letecké aplikace přípravků na ochranu rostlin způsobem v místě obvyklým.

2. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností (ORP)

Úřady obcí s rozšířenou působností jsou dle rostlinolékařského zákona kromě přijímání ohlášení dle § 9 také věcně příslušné ve svých obvodech *projednávat přestupky nebo jiné správní delikty* týkající se § 3 odst. 1 písm. a), jde-li o výskyt a šíření plevelů, jakožto škodlivých organismů, které se šíří z neobdělávané zemědělské půdy a neudržované nezemědělské půdy a které ohrožují životní prostředí nebo zdraví lidí nebo zvířat, a ukládají odstranění zjištěných nedostatků se stanovením lhůty. Pokud jde o problematiku škodlivých organismů, vč. invazních, poskytuje v případě potřeby ÚKZUZ na základě žádosti úřadům ORP bezplatně odborný posudek. Vzhledem k racionalizaci a požadovanému zaměření posudku (stanoviska) je třeba spolu se žádostí zaslat identifikaci objektu (pozemku) včetně mapky, uvedení jaká záležitost se má řešit, vlastní pohled na situaci včetně zaplevelení a požadované výstupy. Bez uvedených náležitostí nemusí být posudek prioritně zaměřen tak, jak očekává ORP. Posudek ÚKZUZ není potřeba vždy, například ohrožení biodiverzity dokáží posoudit odbory životního prostředí ORP samy.

V případě neřešeného výskytu invazních rostlin vlastníkem nebo nájemcem pozemku, kdy nepomohou ani upozornění nebo žádosti o zjednání nápravy musí být výskyt invazních rostlin řešen úřední cestou. I ta začíná nejprve upozorněním vlastníka na nedostatek, následuje šetření na místě a sepsání protokolu zpravidla s určením způsobu a termínu nápravy. Až do této chvíle jde o kroky před zahájením řízení a pokud vlastník zjedná včas a řádně nápravu (a pokud je to možné jí zjednat), nemusí k dalšímu postupu vůbec dojít. Pokud k nápravě

nedojde, je zahájeno v případě fyzické osoby řízení o přestupku a u podnikajících fyzických osob nebo právnických osob správní řízení. Podrobněji je postup popsán v samostatné kapitole Doporučený postup při řešení zaplevelení dle zákona o RLP.

3. Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský (ÚKZUZ, dále jen Ústav)

Zákon o rostlinolékařské péči ukládá mimo jiné Ústavu povinnost podle § 10 provádět monitoring a průzkum výskytu invazních škodlivých organismů a podle § 72 odst. 1 písm. b) vykonávat opatření proti zavlékání a rozšiřování škodlivých organismů, popřípadě invazních škodlivých organismů uvedených ve vyhlášce č. 215/2008 Sb. a novelách. Při zjištění výskytu invazního druhu rostliny jak v důsledku oznámení dle § 9 nebo v důsledku výkonu rostlinolékařského dozoru, může inspektor ÚKZUZ uložit vlastníku či jinému oprávněnému uživateli zasaženého pozemku (dále jen „povinná osoba“) úředním opatřením podle § 75 rostlinolékařského zákona nápravu zjištěných skutečností. To znamená odstranění škodlivého organismu (invazní rostliny) do závazně stanoveného termínu. Úřední opatření nařizuje inspektor v případech, kdy nečinností povinné osoby hrozí nebezpečí z prodlení. Uvedené opatření je oprávněn ÚKZUZ uložit na základě výsledků rostlinolékařského dozoru nebo kontroly k nápravě zjištěných skutečností do doby, než bude ÚKZUZ vydáno podle § 76 rostlinolékařského zákona mimořádné rostlinolékařské opatření. Nesplnění povinností uložených podle paragrafů 75 či 76 podléhá sankci podle § 79g odst. 1 písm. r) až do výše 1 000 000,- Kč (§79g odst. 2). Mimořádné rostlinolékařské opatření k ochraně před rozšiřováním a k omezování invazních škodlivých organismů nařizuje ÚKZUZ buď v důsledku nesplnění povinností uložených úředním opatřením, nebo ihned, pokud uzná a dojde k závěru na základě odborného šetření, že je třeba vydat mimořádné rostlinolékařské opatření povinné osobě z důvodu, že hrozí nebezpečí z prodlení.

Je třeba v souladu s výše citovaným Metodickým stanoviskem MZe uvést, že výše uvedené postupy použije ÚKZUZ jen v případě, že je ohrožena zemědělská produkce, ve všech ostatních případech jsou dle výkladu MZe kompetentní k výzvám k nápravě a případně vedení řízení a ukládání pokut úřady obcí s rozšířenou působností. Tato problematika je častým zdrojem nejasností mezi ORP a ÚKZUZ, vyřešit by jí měla navržená novela zákona o RLP, která je v době tisku této příručky ve vnějším připomínkovém řízení a jejíž schválení se předpokládá v druhé polovině roku 2016. Zároveň má být v roce 2016 novelizován i ZOPK právě pokud jde o otázky prevence a regulace zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů, protože musí být kromě jiného sladěna česká legislativa s Nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 1143/2004 o invazních druzích.

b) kompetence dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (ZOPK)

Orgány ochrany přírody dle § 75 ZOPK jsou obecní úřady, pověřené obecní úřady, *obecní úřady obcí s rozšířenou působností, krajské úřady, Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK), správy národních parků, Česká inspekce životního prostředí, Ministerstvo životního prostředí a újezdní úřady a Ministerstvo obrany.*

1. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností (ORP)

Pokud jde o problematiku invazních druhů rostlin nebo zaplevelení, pak je kompetencí obecních úřadů s rozšířenou působností dle § 77 odst. 1, písm. e) ZOPK vydávat *povolení k rozšiřování geograficky nepůvodních druhů rostlin a živočichů a k rozšiřování kříženců do krajiny* podle § 5 odst. 4 a 5.

V rámci tzv. zbytkové působnosti (§ 77, odst. 3) ZOPK vykonávají ORP ve svém správním obvodu, nejde-li o zvláště chráněná území nebo jejich ochranná pásma anebo o vojenské újezdy, státní správu v ochraně přírody a krajiny, není-li příslušný jiný orgán ochrany přírody. Znamená to, že mohou dle § 68 odst. 2) uzavírat z důvodu ochrany přírody dohody s vlastníky např. také o způsobu hospodaření nebo o způsobu likvidace invazních rostlin. Dle § 68, odst. 3) mohou k zajištění ochrany přírody a krajiny v případech, kdy vlastník pozemku či jeho nájemce i přes výzvu neplní své zákonné povinnosti a tímto je ohroženo zachování druhového bohatství přírody či udržení systému ekologické stability činit opatření k nápravě nebo zlepšení stavu na pozemcích vlastníka a ten je dle § 68 odst. 4 musí strpět. Jako příklad omezení vlastnického práva dle § 68 ZOPK se i v Nálezu ústavního soudu Pl.ÚS 8/08 ze dne 08.07.2010 uvádějí *jako v praxi poměrně častá a nezbytná právě opatření proti invazním druhům. Tato opatření je nutno uskutečnit koordinovaně ve značném rozsahu na velkém počtu pozemků najednou, například se jedná o zásahy proti bolševníku velkolepému, křídlatce japonské a dalším geograficky nepůvodním druhům. Zlepšování stavu dochovaného přírodního a krajinného prostředí je vázáno na zachování druhového bohatství přírody a udržení systému ekologické stability, jde tedy jednoznačně o vyjádření veřejného zájmu sledovaného zákonem o ochraně přírody a krajiny (viz § 1).*

V případě řešení invazních rostlin je potřeba mít na zřeteli, že primárně je v rámci dosavadních právních úprav tato problematika řešena v rámci zákona o RLP, který vlastníkům stanoví povinnosti a také sankce za jejich neplnění. Použití ustanovení ZOPK (§ 68) není vázáno na to, zda se jedná či nejedná o zemědělský pozemek a je řešením používaným zejména v případě realizace rozsáhlých opatření na regulaci invazních rostlin, kdy je třeba vlastníky přimět ke spolupráci nebo zajistit, že na jejich pozemcích eradikace proběhne způsobem, který určí orgán ochrany přírody. V řadě případů totiž sice vlastníci odstraňování rostlin v souladu se zákonem o RLP provádějí, ale přesto nedochází k zlepšení stavu přírodního a krajinného prostředí dle odstavce 1 § 68 ZOPK. Zejména u rozsáhlých pozemků může dokonce nastat situace, že nelikvidace rostlin není porušením § 3 zákona o RLP, resp. nelze jednoznačně prokázat, že je působena škoda nebo že dochází k šíření na okolní pozemky, přesto je z hlediska ochrany přírody žádoucí tato rostliny likvidovat. Zde pak lze uplatnit opatření dle § 68 ZOPK, ovšem zpravidla na náklad orgánu ochrany přírody, pokud vlastník není ochoten opatření učinit sám.

Doporučený postup v případě postupu dle ZOPK:

Vyrozumění vlastníka či nájemce pozemku podle § 68 je v praxi prováděno písemnou výzvou (viz vzor v příloze), případně je na základě jednání sepsán protokol o projednání zá-
měru. Orgán ochrany přírody je povinen specifikovat ve výzvě k provedení zásahu, jeho po-
žadovaný rozsah a podobu. Pokud je sepsován protokol o ústním jednání, musí obsahovat
náležitosti - tedy místo, čas, označení úkonů, které jsou předmětem zápisu, údaje umožňující
identifikaci přítomných osob, vylíčení průběhu jednání, označení správního orgánu a jméno
oprávněné úřední osoby. Protokol podepisují všechny zúčastněné osoby.

Smyslem výzvy dle § 68 odst. 3 zákona o ochraně přírody a krajiny je působit na vlastníky
(a nájemce) pozemků, aby sami vykonávali činnost za účelem zachování druhového bo-
hatství přírody a udržení systému ekologické stability, a aby tuto činnost nemusely orgány
ochrany přírody provádět samy (či prostřednictvím třetí osoby).

Provedení zásahů orgány ochrany přírody podle § 68 odst. 3 zákona o ochraně přírody
a krajiny není podmíněno vydáním žádného individuálního správního aktu, přesto je třeba
respektovat, že doručením výzvy dle výše uvedeného ustanovení se vlastník (nájemce)
pozemku dostává do postavení subjektu, kterému je uložena správním orgánem (orgánem
ochrany přírody) povinnost provést konkrétní opatření (za účelem zachování druhového
bohatství přírody a udržení systému ekologické stability). Na skutečném obsahu a významu
uvedené výzvy (rozhodnutí v materiálním smyslu) nic nemění ani její zákonodárcem
(nepřesně) zvolené označení, tj. „výzva“ (nikoli kupř. „rozhodnutí“). V případě výzvy se proto
jedná o individuální správní akt. Je tak aplikovatelný správní řád (včetně obligatorních ná-
ležitostí rozhodnutí správního orgánu, tj. mj. včetně konkretizace požadovaného opatření).
Výzva má tak povahu rozhodnutí správního orgánu (z čehož plynou konsekvence v podobě
např. povinnosti odůvodnit rozhodnutí, jeho přezkoumatelnost ve správním a soudně
správním řízení).

Pokud vlastník na základě výzvy ve stanoveném termínu nekoná, provede orgán ochrany
přírody sám či prostřednictvím jiného zásahy ke zlepšení přírodního a krajinného prostředí.

V případě vzniku škody při zásahu má vlastník dotčeného pozemku možnost získat od-
povídající náhradu za tuto škodu, odpovědnost vůči vlastníkům či nájemcům nese orgán
ochrany přírody. K minimalizaci možné újmy vlastníka přispívá i skutečnost, že náklady na
provedení zásahu, realizuje-li ho orgán ochrany přírody, nese tento orgán, nikoliv vlastník.

2. ostatní orgány ochrany přírody

K dalším orgánům ochrany přírody, které mají kompetence v oblasti řešení invazních or-
ganismů patří *krajské úřady, Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK), sprá-
vy národních parků, Česká inspekce životního prostředí, Ministerstvo životního prostředí
a újezdní úřady a Ministerstvo obrany*. V otázkách řešení výskytu a šíření nepůvodních rostlin
jsou dle zákona jejich kompetence rozděleny takto:

Krajské úřady vykonávají státní správu na území *přírodních rezervací, přírodních památek
a ochranných pásem těchto zvláště chráněných území* v ochraně přírody a krajiny v rozsahu
působnosti obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, není-li podle tohoto zákona pří-
slušné **Ministerstvo životního prostředí** (§ 77a), odst. 3) ZOPK).

AOPK vykonává státní správu na území *chráněných krajinných oblastí, národních přírodních
rezervací, národních přírodních památek a ochranných pásem těchto zvláště chráněných území*,
nejde-li o vojenské újezdy nebo o území národních parků a jejich ochranných pásem, v roz-
sahu působnosti obcí s rozšířenou působností a krajských úřadů, není-li příslušné MŽP (dle
§ 78, odst. 1) ZOPK).

Na území vojenských újezdů vykonávají státní správu v ochraně přírody a krajiny **újezdní
úřady** v rozsahu působnosti obcí s rozšířenou působností, orgánů krajů, Agentury a správ
národních parků, není-li k ní příslušné **Ministerstvo obrany** (§ 78a) odst. 1) ZOPK).

Vzhledem k tomu, že všechny výše uvedené úřady vykonávají kompetence dle ZOPK v roz-
sahu působnosti ORP, je výše uvedený text o ORP platný i pro ně v rozsahu jejich územních
působností.

c) možnosti řešení dle zákona č. 128/2000 Sb. o obcích

Obce bez rozšířené působnosti, které nemohou postupovat podle rostlinolékařského záko-
na, mohou omezeně problematiku zaplevelení řešit podle zákona o obcích (§ 58 odst. 2).
Dle § 47b odst. 1 písm. d) zákona o přestupcích je možné za neudržování čistoty a pořádku
na vlastněném nebo užívaném pozemku tak, že naruší vzhled obce, uložit pokutu, zpravidla
se ale tato pokuta ukládá jen za zjevný odpad, a to i proto, že problematiku zaplevelení řeší
jiný zákon (zejména zákon o RLP). Ohledně zlepšení estetického vzhledu veřejné zeleně na
veřejných prostranstvích mohou obce dle nálezů Ústavního soudu dokonce vydávat Obec-
ně závazné vyhlášky, které ovšem nemohou řešit primárně zamezení šíření škodlivých orga-
nismů, plevelů, plísni apod., protože to je řešeno jiným zákonem (zákonem o RLP). Předmět
a cíl regulace obecně závazných vyhlášek obcí (OZV) podle § 10 písm. c) zákona o obcích se
neomezují jen na ochranu rostlin jako živých organismů, ale zahrnuje (primárně) ochranu
veřejné zeleně v závislosti na místních podmínkách a zájmech obyvatel dané obce, kteří pro-

střednictvím svého zastupitelstva a jím přijímané OZV realizují a prosazují svou představu o podobě a kvalitě životního prostoru, který je bezprostředně obklopuje a má přímý dopad na jejich fyzické a duševní zdraví a pohodu jejich bydlení. Zejména v zastavěných územích lze tedy obcím, kterých se to týká, doporučit MZe řešit problematiku zaplevelení a tím i invazních rostlin obecně závaznou vyhláškou, podle vzoru obce Jirkov (viz v příloze Vyhláška obce Jirkov a Předpis č. 20/2008 Sb. Nález Ústavního soudu ze dne 11. prosince 2007 ve věci návrhu na zrušení čl. 3 obecně závazné vyhlášky města Jirkova č. 4/2005 k zabezpečení místních záležitostí) jak o tom hovoří i Metodické stanovisko MZe. Zde je ovšem potřeba zdůraznit, že obec Jirkov obhájila před Ústavním soudem tuto vyhlášku s tím, že „jejím smyslem nebylo řešit předcházení výskytu škodlivých organismů ani řešit případy, kdy vlivem neudržování čistoty a pořádku na užívaných pozemcích dojde k narušení vzhledu města, nýbrž zajistit běžnou údržbu a ochranu veřejné zeleně a zajistit uspokojení oprávněných zájmů a potřeb obyvatel města na jeho čistotě, a tím i vytvořit dobré životní podmínky“. Dále je potřeba si uvědomit, že zmíněná vyhláška nestanoví žádnou povinnost vlastníkům nebo uživatelům pozemků, které nejsou veřejnými prostranstvími.

Také v intravilánech obcí proto je potřeba řešit výskyt invazních rostlin nejprve s využitím platných zákonů a nařízení, jakkoli jsou aktuálně tyto předpisy k tomuto účelu ne právě jednoduše použitelné.

d) Kontrolní orgán přímých zemědělských dotací - Státní zemědělský intervenční fond (SZIF)

Pokud jde o pozemky příjemců přímých podpor pro zemědělce, lze nedodržování podmínek tzv. „dobrého environmentálního stavu půdy“ (standardy DZES 7 nebo dříve GAEC 7) řešit buď upozorněním příjemce dotace nebo jeho kontrolního orgánu, kterým je Státní zemědělský intervenční fond (SZIF). Při kontrole je ověřován aktuální stav v terénu, a to na veškeré zemědělské půdě obhospodařované žadatelem, kterou je žadatel povinen evidovat v registru půdy (LPIS). U dotací týkajících se lesnické problematiky jsou kontrolovány i lesní pozemky uvedené v žádosti o dotaci resp. evidované na žadatele v LPIS. Kontrola je prováděna na základě evidence dílů půdních bloků (LPIS) vytvořené na základě digitálního modelu terénu, s průměrnými sklonitostmi a kódy bonitovaných půdně ekologických jednotek (BPEJ), s podkladem leteckých ortofotografických snímků, popř. katastrálních map. Blíže o LPIS viz kapitola Definice pojmů.

Standardy DZES (GAEC) zajišťují zemědělské hospodaření ve shodě s ochranou životního prostředí a jsou součástí Kontroly podmíněnosti (Cross Compliance). Hospodaření v souladu se standardy DZES je jednou z podmínek poskytnutí plně výše těchto přímých podpor a také podpor Programu rozvoje venkova.

Díky standardu DZES 7 *Zachování krajinných prvků a opatření proti invazním druhům rostlin* lze např. u netýkavky vyžadovat zamezení kvetení a tím i tvorbě semen. U bolševníku bohužel není podmínka udržení jeho výšky sečením pod 70 cm dostatečnou zárukou nekvetení

a jeho výskyt tímto standardem není dle zkušeností z praxe dostatečně omezován. Pravidla DZES lze měnit, ale je třeba využít standardní způsob připomínek podaných k Monitorovacímu výboru. Změnit standard pro bolševník velkolepý se zatím nepodařilo, přesto, že problematika obrůstání bolševníku po seči je všem dostatečně známá, podnět ke změně bude patrně muset přijít z oblastí, které jsou bolševníkem zamořené a měly by iniciovat změnu pro následující období. Zatím je pouze v metodických materiálech doporučováno pro zvýšení účinnosti regulace provádět regulaci kvetoucích a časně odkvetlých rostlin bolševníku před jejich vysemeněním a to vzhledem k tomu, že bolševník kvete již při výšce 30 cm (viz Shrnutí informací k podmínkám DZES - <http://www.apic-ak.cz/novinky/shrnuti-informaci-k-podminkam-standardu-dobreho-zemedelskeho-a-environmentalniho-stavu-pudy-dzes.php>).

DOPORUČENÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ

ZAPLEVELENÍ POZEMKU ÚŘADY OBCÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ

Dále uváděný souhrn vychází z Metodického stanoviska MZe č.j. 80989/2014-MZe-17221 dne 16.12.2014 a z Desatera doporučeného postupu pro úřady obcí s rozšířenou působností při řešení problematiky zaplevelení (viz přílohy) a z konzultací s pracovníky MZe.

Místní a věcná kompetence:

Věcná kompetence obecních úřadů ORP k řešení problematiky je dána zákonem č. 326/2004 Sb. (roślinolékařský zákon) v platném znění § 73 odst. 3 při porušení § 3 odst. 1 písm. a). Přitom se obecní úřady obcí s rozšířenou působností zaměřují podle tohoto zákona na neobdělávanou nebo nedostatečně obdělávanou zemědělskou půdu včetně zahrádek. Neřeší tedy šíření na/z obdělávané zemědělské půdy a udržované nezemědělské půdy, to je plně v kompetenci ÚKZUZ.

Místní kompetence je dána příslušnými předpisy MV, vyhl. č. 388/2002 Sb., tedy územním obvodem těchto úřadů, přitom je určena místem posuzované činnosti účastníka řízení § 11 zák. č. 500/2004 Sb. (správní řád), nikoliv jeho bydlištěm.

Přestupkové a správní řízení:

Přestupek nebo správní delikt podle zákona o rostlinolékařské péči je třeba ve výroku rozhodnutí výslovně popsat, včetně místa a času spáchání přestupku nebo správního deliktu. U přestupku se jedná o porušení § 79b odst. 1 písm. a), u správního deliktu o porušení § 79f

odst. 1 písm. a).

Přestupek (pokud nejde o trestný čin) dle § 79b odst. 1 písm. a) rostlinolékařského zákona u fyzických osob., se řeší podle zákona č. 200/1990 Sb. ve znění pozdějších předpisů (zákon o přestupcích), správní řízení se vede podle, zákona č.500/2004 Sb., správní řád.

Správní řízení, porušení § 79f odst. 1 písm. a) rostlinolékařského zákona podnikající fyzickou osobou nebo právnickou osobou, je správním deliktem a řeší se podle správního řádu.

1. postup před zahájením řízení

Před vlastním řízením musí být posouzeno, zda-li skutková podstata splňuje náležitosti pro zahájení řízení. Pokud splňuje podmínky, musí být řízení zahájeno a jako takové i dokončeno (tj. i zastaveno § 66 SŘ, § 76 zák. o přestupcích). Dle principu tzv. oficiality má správní orgán právo a povinnost zahájit řízení, jakmile nastane skutečnost předvídaná zákonem, bez ohledu na to jak jí zjistil (usnesení US 586/02 z 8.10.2002).

Majitel nebo uživatel pozemku má svým jednáním předcházet vzniku škody nebo poškození životního prostředí nebo ohrožení zdraví lidí nebo zvířat. K průkaznému naplnění skutkové podstaty přestupku nebo správního deliktu dojde však až na základě skutečnosti, že v důsledku zjištěného výskytu škodlivých organismů (včetně plevelů) vznikla škoda jiným osobám nebo bylo poškozeno životní prostředí, anebo ohroženo zdraví lidí nebo zvířat.

Způsobení škody jiným osobám může v některých jednotlivých případech odborně posoudit příslušný útvar obecního úřadu ORP, ve složitějších případech je žádoucí požádat o odborný posudek orgán rostlinolékařské péče (ÚKZÚZ). Poznámky k obsahu takové žádosti jsou uvedeny v Metodickém stanovisku MZe v bodě 4. Poškození životního prostředí může odborně posoudit příslušný útvar ORP, v závažnějších nebo složitějších případech je žádoucí požádat o stanovisko příslušný krajský úřad nebo Ministerstvo životního prostředí. V případě ohrožení zdraví lidí je třeba požádat o stanovisko příslušné územní pracoviště krajské hygienické stanice, v případě ohrožení zdraví zvířat příslušný inspektorát krajské veterinární správy.

2. zahájení řízení

Přestupkové řízení při řešení zaplevelení se zahajuje z moci úřední dle § 67 zákona o přestupcích. Podnět (oznámení) k zahájení řízení může dát státní orgán, obec, ale také jakákoli fyzická nebo právnická osoba nebo jde o podnět z vlastní činnosti stejně, jako je tomu u správního řízení. Pokud oznamovatel o to požádá, je do 30 dnů vyrozuměn o učiněných opatřeních.

Správní řízení se zahajuje z moci úřední (§ 46 správního řádu), na základě vlastního uvážení či na základě podnětu (§ 42 správního řádu). Pokud oznamovatel o to požádá, je do 30 dnů vyrozuměn, zda řízení zahájil nebo zda neshledal důvody k zahájení řízení, nebo zda podnět postoupil příslušnému orgánu.

V rámci obou řízení je třeba provést kontrolu pozemku (§ 54, odst. 3 a 4 správního řádu) za účasti majitele nebo uživatele pozemku, kde je třeba jasně definovat pozemek a stav porostu a tyto uvést v kontrolním protokolu (§ 18 správního řádu) k němuž se musí mít možnost vyjádřit pozvaný účastník řízení. Pokud se tento nedostaví, ačkoliv byl o něm písemně informován či odmítne podepsat protokol, uvede se to do protokolu. Je vhodné protokol doložit i fotodokumentací s ověřenými fotokopii. Pro zahájení řízení je nutné, aby kontrola jednoznačně prokázala porušení zákona o RLP. Uvedené šetření se zápisem je třeba použít i v případech uložení povinnosti příkazem podle § 150 SŘ, nebo uložení pokuty příkazem podle § 87 zákona o přestupcích.

Na základě provedeného šetření obecní úřad obce s rozšířenou působností zašle stejnopis nebo kopii kontrolního protokolu majiteli nebo uživateli pozemku společně s výzvou k učinění nápravy, tj. k likvidaci plevelů či škodlivých organismů do data stanoveného ve výzvě (minimálně 15 dní ode dne doručení výzvy). Jestliže majitel nebo uživatel pozemku povinnost uloženou ve výzvě do stanoveného data nesplní, což si úřad prostřednictvím svého pracovníka na místě ověří, zahájí úřad řízení o přestupku nebo správním deliktu a o uložení pokuty.

Protokol obsahuje zejména:

- Označení správního orgánu, jméno, příjmení a funkci (nebo služební číslo) oprávněné úřední osoby, která úkony provedla.
- Místo, čas a označení úkonů, které je pro zjištění stavu pozemku třeba udělat, souvisejí s řízením v dané věci. Musí být dostatečně definován pozemek a vztah osob k němu a popsán stav porostu jako druhy rostlin, rozsah zastoupení v porostu, vegetační stadium včetně výšky rostlin, popsána dosud prováděná/neprováděná opatření a vylíčen průběhu jednání
- Údaje umožňující identifikaci právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby a přítomných fyzických osob při kontrole (jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu, případně jiné údaje podle zvláštního zákona).
- Stanoviska (souhlas) a podpisy - protokol podepisuje oprávněná úřední osoba, popřípadě osoba, která byla pověřena sepsáním protokolu a dále všechny osoby, které se jednání nebo provedení úkonu zúčastnily. Odepření podpisu, důvody odepření a námitky proti obsahu protokolu se v protokolu zaznamenávají.

3. průběh řízení

V rámci řízení by nemělo docházet ke zbytečným průtahům, lhůty by měly být přiměřené a ohledem na to, že je rozhodováno o rostlinách, které během vegetačního období podléhají změnám. V rozhodnutí je potřeba citovat stav porostů z protokolu, proto by tento podklad neměl být starší než 2 měsíce, zároveň je ale potřeba zjistit aktuální stav v době vydání rozhodnutí (zda mezitím došlo k nápravě) a zohlednit ho.

Pokud se jedná o osobu fyzickou (nepodnikatele), *kteřá neomezuje výskyt a šíření plevelů na neobdělávané zemědělské půdě nebo neudržované nezemědělské půdě, dopouští se přestupku* podle ustanovení § 79b odst. 1 písm. a) zákona a může jí být uložena pokuta až 30 000 Kč..

V případě právnické osoby či podnikající fyzické osoby zákon klade vyšší požadavky na jednání této osoby a tak stanoví, že pokud takováto osoba *nezjišťuje anebo neomezuje výskyt a šíření škodlivých organismů tak, aby nevznikla škoda jiným osobám nebo nedošlo k poškození životního prostředí a nebo k poškození zdraví lidí nebo zvířat, při výskytu škodlivého organismu včetně plevelů, použije k ošetření rostlin, rostlinných produktů nebo jiných předmětů proti škodlivým organismům přípravky, další prostředky nebo mechanizační prostředky, které nejsou povoleny k použití podle tohoto zákona, nebo při ošetření poškodí okolní porost, zdraví lidí nebo zvířat nebo životní prostředí lze uložit pokutu do výše 500 000 Kč.*

U sazby výše pokut je dána pouze její horní hranice. Konkrétní výše pokuty se stanoví s přihlédnutím k závažnosti, způsobu, době trvání a následku protiprávního jednání, což je třeba uvést i v odůvodnění takového rozhodnutí. Pokutu lze uložit nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy bylo zjištěno porušení povinnosti, nejdéle však do tří let ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo a výnos pokut uložených obecními úřady obcí s rozšířenou působností je příjmem jejich rozpočtů.

Případy předávané odvolacímu orgánu v mimovegetačním období nebo se značným časovým prodloužením (např. několika měsíců) komplikují posouzení faktického stavu věci. Navíc v případě, kdy je věc vrácena odvolacím orgánem zpět k dalšímu řízení, se celé řízení protahuje, což může vést k zániku práva uložit pokutu z důvodu uplynutí příslušné prekluzivní lhůty.

Přestupkové řízení:

Zákon o přestupcích č. 200/1900 Sb. v § 77 řeší rozhodnutí a obsah výroku rozhodnutí. Stejně jako v rozhodnutí ve správním řízení musí být ve výrokové části rozhodnutí o přestupku uvedeny povinnosti, které jsou pro účastníka (-ky) řízení závazné. Výrok rozhodnutí musí být jasný, přesný, srozumitelný a určitý. Účastníky řízení je třeba označit (identifikovat) tak, aby byly jejich povinnosti vyplývající z rozhodnutí jasné. V odůvodnění se uvedou důvody výroku nebo výroků rozhodnutí, podklady pro vydání rozhodnutí, úvahy kterými se správní orgán řídil při jejich hodnocení včetně právních předpisů a včetně toho, jak se správní orgán vypořádal s návrhy.

Přestupek je také možné řešit podle § 87 *příkazním řízením*. Toto ustanovení sice neuvádí povinnost uvést v příkazním řízení poučení, ale z analogie rozhodnutí ve správním řízení upozorňujeme na nutnost poučení uvést. Včasné podání odporu (do 15 dnů ode dne doručení) ruší příkaz a správní orgán pokračuje v řízení, nepředává se tedy odvolacímu orgánu! Příkazní řízení lze aplikovat pouze v případě splnění zákonem taxativně vymezených podmínek. Základní podmínkou je neexistence pochyb, že se obviněný přestupku dopustil. Na rozdíl od blokového řízení není souhlas obviněného s projednáním věci tímto způsobem a ani souhlas s tím, že se přestupku dopustil povinný. Jsou-li tedy splněny podmínky dle § 87, odst. 1 a 2 přestupkového zákona, může správní orgán bez dalšího vydat rozhodnutí formou příkazu (§87 odst. 3) – ten má formu rozhodnutí a oznamuje se vždy písemně. Dle § 13 odst. 2 tohoto zákona lze v příkazním řízení uložit *pokutu pouze do výše 10 000 Kč*, v případě udělení vyšší pokuty (dle zákona o RLP až do výše 30 000 Kč) je třeba neřešit přestupek příkazem ale přestupkovým řízením.

Pokud chybí v zákoně o přestupcích procesní ustanovení, použije se správní řád. Zákon o přestupcích dále řeší na rozdíl od správního řádu i možnost náhrady škody (§ 70).

Správní řízení:

Správní řád v § 68 řeší náležitosti rozhodnutí (viz podrobněji u rozhodnutí o přestupcích), pokud chybí poučení, nebo neobsahuje požadované náležitosti (stejně i u rozhodnutí o přestupku) postupuje odvolací orgán podle § 83 odst. 2 správního řádu, tedy odvolat se je možné do 15 dnů od opravného usnesení (§ 70), nejdéle však do 90 dnů od oznámení rozhodnutí. Včas podané a přípustné odvolání má odkladný účinek, pokud není speciálním zákonem stanoveno jinak. Podání odvolání a postup správního orgánu, který napadené rozhodnutí vydal, včetně postupu odvolacího správního orgánu, se řídí podle paragrafů 86 – 92 správního řádu.

Uložení povinnosti příkazem:

Nově správní řád umožňuje uložení povinnosti příkazem podle § 150 správního řádu. Podkladem může být i jediný podklad, kterým je protokol, pořizovaný podle zvláštního zákona. Tento protokol obsahuje vedle povinných údajů (viz protokol podle § 18 správního řádu) a kromě popisu zjištěných skutečností s uvedením nedostatků i označení právních předpisů, které byly porušeny. O obsahu protokolu při uložení povinnosti příkazem nesmějí být pochybnosti v tom smyslu, že by například mohla k jeho obsahu podat podle § 175 správního řádu stížnost jiná dotčená osoba, které by se obsah týkal. Proti příkazu může ten, jemuž se povinnost ukládá, podat odpor do 8 dnů ode dne oznámení příkazu. Podáním odporu se příkaz ruší a řízení pokračuje, nepředává se tedy odvolacímu orgánu. Příkaz musí obsahovat v tomto smyslu i *poučení*.

Náhrada nákladů řízení:

Shodně § 79 zákona o přestupcích a § 79 správního řádu řeší náhradu nákladů řízení paušální částkou 1000,- Kč podle vyhl. č. 520/2005 Sb., § 6 odst. 1. Náhrada je příjmem obce, jejíž orgán o přestupku rozhodl v 1. stupni.

V případě přestupkového řízení hradí náhradu občan, který je uznán vinným z přestupku nebo navrhovatel, pokud bylo řízení zahájeno a poté zastaveno na jeho návrh podle § 76 odst.1 písm. a),b),c) nebo j). Povinnost hradit náklady řízení nelze uložit v blokovém (§ 84) ani příkazním řízení (§ 87).

V případě správního řízení může uložit správní orgán úhradu nákladů paušální částkou (§ 79 odst.5) účastníkovi, který řízení vyvolal porušením svých povinností. Rozhodnutí ve věci nákladů může být součástí výrokové části jiného rozhodnutí, nebo může být vydáno samostatně (§ 79, odst. 2). Rozhodnutí se oznamuje pouze osobám, jichž se týká.

4. Odvolání a přezkumné řízení:

Proti rozhodnutí prvoinstančního orgánu lze podat odvolání, pokud zákon nestanoví jinak (viz § 81 přestupkového zákona a §§ 81 a 82 správního řádu). Přitom je třeba dle správního řádu dodržet odvolací lhůtu (§§ 83,84) odvolání má zpravidla odkladný účinek (§ 85). Lze podat odvolání na postup správního orgánu, který rozhodnutí vydal (§86) a ten může napadené rozhodnutí zrušit (§87) nebo předat spis odvolacímu správnímu orgánu (§ 88). Postup odvolacího správního orgánu stanoví § 89 a vydání rozhodnutí odvolacího správního orgánu je prováděno podle § 90 až 92 správního řádu.

Pokud není dodržena odvolací lhůta, lze podat návrh na přezkum (§ 94 správního řádu), takto lze posoudit i opožděně podané odvolání. Proti rozhodnutí o odvolání, které je vlastně v právní moci, nelze podat odvolání, je možné však podat podnět k zahájení přezkumného řízení, které se řídí paragrafy 94 – 99 správního řádu.

Rozklad je řízení proti rozhodnutí, které vydal ústřední správní úřad v prvním stupni.

V rámci průběhu přípravy podkladů a zahájení vlastního správního nebo přestupkového řízení doporučujeme se řídit pokyny uvedenými v Metodickém stanovisku MZe s tím, že v průběhu roku 2016 by měly být novelizovány zákony související s problematikou invazních druhů rostlin a živočichů, a tyto novely mohou přinést zásadní změny jak v zákoně 326/2004 Sb. o rostlinolékařské péči tak v zákoně č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Ukazuje se, že problematiku nepůvodních druhů by měl v budoucnu spíše řešit zákon o ochraně přírody a krajiny, nebo jiný předpis resortu životního prostředí.

POSTUP PŘI VÝSKYTU BOLŠEVNÍKU VELKOLEPÉHO, KŘÍDLATEK A NETÝKAVKY ŽLÁZNATÉ PO UKONČENÍ PROJEKTU V KARLOVARSKÉM KRAJI

Na území, kde probíhal projekt Omezení výskytu invazních rostlin v Karlovarském kraji, je možné upozornit na nelikvidaci nebo nový výskyt invazních rostlin i prostřednictvím webových stránek <http://gis.kr-karlovarsky.cz/heracleum-public/>. Popis používání map Informačního systému Heracleum je podrobněji uveden v kapitole Monitoring výskytu invazních rostlin.

Karlovarský kraj, jako příjemce dotace z Operačního programu životní prostředí, má za povinnost výsledek projektu, tedy dosažené kvantitativní snížení ploch bolševníku velkolepého a křídlatek, minimálně po dobu deseti let udržet. Způsobem, jak toto zajistit, je zejména spolupráce s veřejností a s orgány státní správy a samosprávy. Důležitá je osvěta a především včasná informovanost vlastníků pozemků o jejich povinnostech a metodická pomoc při volbě vhodné metodiky likvidace invazních rostlin. Jako zdroj informací slouží veřejnosti, vlastníkům i dotčeným orgánům již od zahájení projektu unikátní informační systém (IS Heracleum, dále také IS). Jsou zde soustředěna veškerá data o původních výskytech všech tří invazních rostlin, o průběhu administrace projektu, procesu získávání souhlasů vlastníků, o vhodných metodikách pro každý zasažený pozemek apod.. Zároveň jsou zde i potřebné mapové podklady, které jsou bez registrace přístupné všem na výše uvedených webových stránkách vč. popisu práce s nimi. Po vyhodnocení Studie účinnosti na podzim 2015 budou do IS přidány další informace a mapové vrstvy a to o výsledku konečného mapování lokalit bolševníku velkolepého, křídlatek nebo netýkavky žláznaté opět vč. fotografií a doporučené metodiky. Na počátku roku 2016 budou na jejich základě odeslány dopisy všem vlastníkům, tentokrát s informací o tom, jak projekt na jejich pozemcích dopadl, jaká metoda likvidace je zde dle předpisů nadále přípustná a také o tom, že realizační fáze projektu skončila a nyní jsou opět vlastníci pozemků sami povinni plnit své povinnosti dle § 3 zákona o RLP, tedy omezovat výskyt a bránit šíření invazních druhů rostlin.

Díky informačnímu systému je možná široká účast veřejnosti, zájmových organizací a občanských sdružení při monitoringu výskytu invazních rostlin a kontrole udržitelnosti výsledků projektu. Své poznatky o výskytu invazních rostlin mohou zasílat přímo na kontaktní adresy uvedené na výše zmíněných webových stránkách. Nové výskyty budou v terénu prověřeny a případně doplněny do IS, vždy s uvedením data pořízení záznamu, u stávajících lokalit slouží oznámení k monitoringu péče o tyto lokality. K podání hlášení stačí v případě nelikvidace již zmapovaných lokalit uvést její identifikační číslo (ID), které lze zjistit z informačního okna přímo u každé lokality (viz obr. č. 9 v příloze). Pokud jde o výskyt, který není v mapě zaznamenan, je možné zaslat GPS souřadnice nebo zákres do mapy. Hlášení by v každém mělo obsahovat alespoň základní údaje o druhu rostliny, rozsahu zamoření a o aktuálním

stavu porostu – zda kvete, semení apod. Užitečné jsou i informace o místních podmínkách jako je přístupnost (oplocení pozemku, blízkost včelína, skládka, močál, svah, říční ostrov apod.), vlastnictví apod. K hlášení je vhodné přiložit aktuální fotografie nebo označení lokality v mapě, případně katastrální číslo pozemku. I zde lze využít IS Heracleum, kde je k dispozici kromě topografické i mapa katastrální.

V každém případě je potřeba, aby hlášení nebylo anonymní, ale aby obsahovalo kontaktní údaj (telefon, email), na který se lze obrátit v případě nejasností a na který lze i případně podat zprávu o tom, jak bylo s hlášením naloženo. Může se stát, že se nejedná o invazní druh, nebo že daná lokalita se již řeší, nebo náprava byla již zjednána apod. Projektový tým všechna hlášení prověří v terénu a naloží s nimi v souladu se zákonem i podmínkami poskytnuté dotace.

Po celou dobu udržitelnosti bude Karlovarský kraj jako příjemce dotace také sám zajišťovat monitoring výskytu sledovaných invazních rostlin. V případě zjištěné nelikvidace upozorní nejprve sám vlastníka na neplnění jeho povinností a případně mu i doporučí metodu likvidace rostlin a to i v závislosti na vývoji vegetace. Pokud vlastník ani přes toto upozornění nebude omezovat výskyt invazních rostlin a neprovede likvidaci v navrženém termínu, předá po jeho marném uplynutí organizace pověřená zajištěním udržitelnosti projektu (nejspíše Agentura projektového a dotačního managementu KV kraje, p.o.) hlášení o výskytu invazních rostlin kompetentním úřadům. Podněty budou generovány v IS Heracleum vč. všech náležitostí a příloh v souladu s § 9 zákona o RLP a adresovány úřadům obcí s rozšířenou působností (ORP) a Ústřednímu kontrolnímu a zkušebnímu ústavu zemědělskému (ÚKZUZ) jako odpovědným orgánům z hlediska rostlinolékařské péče; v případě neplnění podmínek DZES 7 budou navíc zaslány podněty také kontrolním orgánům zemědělských dotací (Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu, SZIF) se žádostí o zjednání nápravy.

Dotčené orgány státní správy a ochrany přírody (ORP, AOPK, ÚKZUZ, aj.) mají umožněn bezplatný přístup do datové části systému Heracleum a mají zde k dispozici šablony písemností dle jejich požadavků, pomocí kterých je možné generovat potřebné dokumenty, např. výzvy k likvidaci. Generování dopisů pomocí šablon využívá také projektový tým. Obeslání všech vlastníků s žádostí o udělení souhlasu s projektem by nebylo bez této podpory časově ani technicky proveditelné. IS byl v průběhu administrace dotace schopen ve velmi krátké době vygenerovat dopisy se žádostí o souhlas vlastníků s projektem (pro cca 4600 vlastníků bylo odesláno téměř 8 900 dopisů) nebo výzvy orgánů ochrany přírody (OOP) vlastníkům (celkem cca 1 800 případů), případně generovat vyhlášky OOP vč. potřebných příloh. Veškeré písemnosti jsou v IS archivovány.

Kraj, jako žadatel o dotaci se podáním podnětu příslušným orgánům nezbavuje odpovědnosti za zajištění udržitelnosti výsledků projektu. V krajním případě, kdy vlastník ani přes hrozící pokutu v přestupkovém nebo správním řízení nesjedná nápravu, musí kraj zajistit likvidaci rostlin sám a to opět v součinnosti s dotčenými orgány. V podaných podnětech

bude proto v souladu s předpisy oznamovatelem vždy požadováno vyrozumění o učiněných opatřeních (u přestupkového řízení) nebo oznámení o zahájení nebo nezahájení správního řízení u správních deliktů. Projektový tým bude sledovat další vývoj oznámených lokalit a v případě, že vlastník navzdory vedenému řízení o přestupku nebo správním deliktu nebude ochoten nebo schopen likvidaci provést, požádá kraj o spolupráci orgány ochrany přírody v souladu s § 68 ZOPK, tedy ORP a Agenturu ochrany přírody a krajiny (AOPK), které vlastníkům podle § 68 odst. 3 mohou výzvou uložit provedení zásahu ke zlepšení přírodního a krajinného prostředí nebo mohou tyto zásahy provést sami či prostřednictvím jiného. Vzhledem k závazku zajistit udržitelnost projektu i finančně, bude zásah se souhlasem OOP proveden prostřednictvím odborné firmy na náklady kraje. Takto provedená likvidace ale nemůže být důvodem k zastavení případného řízení o pokutě z hlediska zákona o RLP, protože se nejedná o opatření provedené vlastníkem pozemku, ale o náhradní opatření provedené až po vypršení lhůty k nápravě vlastníkem, resp. až po vydání rozhodnutí o pokutě. Vzhledem ke lhůtám ve správním řízení a k průběhu vegetační doby půjde v mnohých případech již jen o řešení tzv. krizová – jako je např. odstraňování dozrávajících okolíků bolševníku na plachty a jejich opatrné odklizení z lokalit.

Vzhledem k roztržitosti legislativního řešení problematiky invazních rostlin a neexistenci potřebných novel zákonů, nelze v tuto chvíli volit jednodušší řešení a údaje zde uvedené se mohou již v průběhu roku 2016 stát částečně nebo zcela neaktuálními a vytvořené šablony neplatnými. I z tohoto důvodu zde nejsou uváděny všechny vzory a kraj zajistí smlouvou s dodavatelem další rozvoj a aktualizace IS Heracleum tak, aby bylo možné zde i v průběhu let 2016 – 2025 měnit používané šablony v závislosti na momentálně platné legislativě.

ZÁVĚR

Řešení problematiky zaplevelení, respektive regulace invazních druhů je z hlediska zákonů aktuálně roztržitěné, postupováno může být podle více zákonů, z nichž žádný danou problematiku nepostihuje dostatečně a ani Metodické pokyny jednotlivých ministerstev problematiku neharmonizují. Právní úprava s výjimkou fytosanitární a veterinární oblasti nereflexuje dosud rozdíly mezi jednotlivými druhy, míru rizika ani potřebu případného aktivního zásahu. Navíc v připravovaném návrhu novely zákona č. 326/2004 Sb. o rostlinolékařské péči, který je nyní projednáván ve vnějším připomínkovém řízení a měl by být přijat v roce 2016, byla navržena řada změn a to i v ustanoveních, které byly dosud pro řešení zaplevelení stěžejní.

Nově navíc k 1. 1. 2015 vstupuje v účinnost Nařízení EP a Rady č. 1143/2014, které zavádí podrobnou úpravu postupu v oblasti invazních druhů na úrovni EU. Nařízení zavádí pro druhy s významným dopadem pro EU přísná omezení (zákazy držení, obchodování a dopravy i zavádění do životního prostředí) i povinnost jejich sledování a případné eradikace či regulace. Tyto povinnosti a závazky se uplatní v průběhu roku 2016 po přijetí unijního

seznamu invazních druhů. Přijetí Nařízení zároveň vyvolává nutnost adaptace národní legislativy, tedy jednotlivých předpisů, které jsou Nařízením dotčeny. S ohledem na dosavadní roztržitost a nedostatečnou flexibilitu stávající právní úpravy tak bude nezbytné rovněž provést revizi celkového přístupu k nepůvodním druhům. Bohužel ještě v době psaní této příručky nebylo jasné, jaké konkrétní úpravy ohledně řešení invazních rostlin a živočichů dozná zákon 326/2004 Sb. a zákon 114/1992 Sb. nebo další předpisy s problematikou invazních druhů související. Očekává se, že otázky prevence, regulace zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů bude nově řešit spíše zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Na definitivní řešení dané problematiky včetně znění obou novel si budeme muset zatím počkat.

Aktuální česká legislativa řeší zatím více přímé zavinění v podobě úmyslného šíření nepůvodních druhů, než nedbalost v podobě absence jakýchkoli kroků k jejich omezení, případně řeší pouze ohrožení zemědělské produkce škodlivými organismy, mezi které invazní druhy rostlin řadí. Projekty Karlovarského nebo Libereckého kraje, stejně jako regulace výskytu bolševníku velkolepého v okolí Mariánských Lázní, či snaha Národního parku České Švýcarsko o likvidaci invazního bujení borovice vejmutovky nebo úspěšné projekty likvidace křídlatek v povodí řeky Morávky a řada dalších projektů jsou pomyslnými prvními vlašťovkami našeho boje s tímto problémem v každodenní praxi. Realizace a udržení dosažených výsledků takovýchto projektů pak často naráží na neznalost zákonů, práv a povinností ze strany vlastníků pozemků, nebo na nedostatečnou legislativu či její nepřehlednost, neprovázanost, nebo chybějící prováděcí předpisy. V oblasti právních norem řešících tuto problematiku je stále velké množství mezer a nedostatků, které snad budou v blízké budoucnosti zdárně vyřešeny novelizací příslušných zákonů.

Příručka je shrnutím získaných informací i praktických poznatků, z nichž lze čerpat a najít správný postup v řešení velmi složité problematiky nepůvodních invazních druhů, které nás nemusí přímo ohrožovat, ale jejich nekontrolované bujení postupně rozvrací celé ekosystémy, na nichž stojí přírodní bohatství kraje a země, v níž žijeme.

Bez ohledu na konkrétní znění zákonů je ale potřeba mít na zřeteli nebezpečnost podceňování a lhostejnosti k problematice invazních rostlin, které jsou v krátké době schopné zamořit, nebo znovu zamořit naši krajinu. Projekt v Karlovarském kraji a podobné projekty jinde v republice ukazují, že invazní druhy je možné účinně regulovat, ale pouze pokud se to stane snahou nás všech. Sebelepeší zákony a postupy bez odpovědného přístupu vlastníků, správců nebo uživatelů pozemků žádnou invazi samy nevyřeší.

UŽITEČNÉ ODKAZY

Informace o projektu a o IS Heracleum, metodiky a mapy výskytu rostlin lze nalézt webových stránkách projektu: (<http://gis.kr-karlovarsky.cz/heracleum-public/>).

Pilotní projekty v Mariánských Lázních: <http://bolsevník.eu/>

Znění Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1143/2004 o prevenci a regulaci zavlékání či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů:

http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm

znění v českém jazyce:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R1143&from=EN>.

Aktuální i původní znění všech v textu uvedených zákonů a vyhlášek lze získat na internetovém portálu eAGRI (<http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/>)

Dále lze na portálu eAGRI nalézt například:

Registr přípravků:

<http://eagri.cz/public/web/ukuz/portal/pripravky-na-or/>

a lze zde přípravky vyhledávat dle názvu, účinné látky, plodiny apod.:

<http://eagri.cz/public/app/eagriapp/POR/Vyhledavani.aspx?type=0&vyhledat=A-&stamp=1369234735250>

Seznam pracovišť ÚKZUZ <http://eagri.cz/public/web/ukuz/portal/zemedelska-inspekce/>.

Evidence dílů půdních bloků (LPIS) a informace o nich <http://eagri.cz/public/web/mze/farmar/LPIS/>

Další odkazy:

Shrnutí informací k podmínkám DZES z Agrárního poradensko informačního centra Agrární komory ČR z 11.6.2015 (<http://www.apic-ak.cz/novinky/shrnuti-informaci-k-podminkam-standardu-dobrego-zemedelskeho-a-environmentalniho-stavu-pudy-dzes.php>).

SEZNAM PŘÍLOH NA CD

Obrázky

Obr. č. 1: Legenda k barvám používaným v mapách IS Heracleum

Obr. č. 2: Ovládání mapové komponenty

Obr. č. 3 Základní popis tabulkové části IS Heracleum

Obr. č. 4 : Lokality – popis možností využití IS Heracleum

Obr. č. 5: Popis hlavních filtrů – hromadný filtr

Obr. č. 6: Generování dopisů a výzev

Obr. č. 7: Informace o parcelách a metodikách

Obr. č. 8: Tabulka pro zadání vlastních cen prací

Obr. č. 9 : Informační okno lokality v mapové části IS Heracleum

Fotografie

Foto č. 1: Kvetoucí bolševník velkolepý

Foto č. 2: Semena bolševníku v hnědé zralosti

Foto č. 3: Klíčící semenáčky bolševníku velkolepého

Foto č. 4: Projevy potřísnění pokožky štávou bolševníku

Foto č. 5: Křídlatka japonská

Foto č. 6: Křídlatka sachalinská

Foto č. 7: Netýkavka žláznatá

Foto č. 8: Použití totálního herbicidu Roundup biactiv

Foto č. 9: Účinek ošetření Garlonem New

Foto č. 10: Použití selektivního herbicidu Glean 75 WG

Foto č. 11: Projev použití Dicopuru M 750

Foto č. 12: Likvidace bolševníku vykopáváním

Foto č. 13: Odstraňování dozrávajících okolků

Foto č. 14: Společný růst křídlatky a bolševníku - květen

Zákony, prováděcí předpisy a další informace:

Zákony a vyhlášky:

1. Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1143/2004 o prevenci a regulaci zavlečení či vysazování a šíření invazních nepůvodních druhů.
2. Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (ZOPK)
3. Vyhláška č. 395/1992 Sb.
4. Zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči
5. Vyhláška č. 215/2008 Sb., o opatřeních proti zavlečení a rozšiřování škodlivých organismů rostlin a rostlinných produktů
6. Vyhláška č. 326/2012 Sb., kterou se mění vyhláška č. 32/2012 Sb., o přípravcích a dalších prostředcích na ochranu rostlin
7. Vyhláška č. 327/2012 Sb., o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin
8. Vyhláška č. 207/2012 Sb., o profesionálních zařízeních pro aplikaci přípravků
9. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích
10. Zákon č. 500/2004 Sb. správní řád
11. Zákon č. 200/1990 Sb. o přestupcích

Ostatní předpisy a návody:

12. Metodické stanovisko MZe č.j. 80989/2014-MZe-17221 dne 16.12.2014
13. Desatero doporučeného postupu pro úřady obcí s rozšířenou působností při řešení problematiky zaplevelení, aktualizace 2015
14. Doporučené postupy pro úřady obcí s rozšířenou působností při řešení problematiky zaplevelení, prezentace Řiřany 2013
15. Vyhláška města Jirkov
16. Předpis č. 20/2008 Sb. Nález Ústavního soudu ze dne 11. prosince 2007 ve věci návrhu na zrušení čl. 3 obecně závazné vyhlášky města Jirkova č. 4/2005 k zabezpečení místních záležitostí
17. Nález ústavního soudu Pl.ÚS 8/08 ze dne 08.07.2010
18. Shrnutí informací k podmínkám DZES z Agrárního poradensko informačního centra Agrární komory ČR z 11. 6. 2015
19. Shrnutí podmínek DZES 2015 - tabulka
20. Vzor výzvy ORP dle § 68 ZOPK
21. Vzor výzvy ORP dle § 68 ZOPK

PŘÍLOHOVÁ ČÁST | OBRÁZKY | FOTOGRAFIE |

Obr. č. 1: Legenda k barvám používaným v mapách IS Heracleum | Obr. č. 2: Ovládání mapové komponenty

Obr. č. 3 Základní popis tabulkové části IS Heracleum

Obr. č. 4: Lokality – popis možnosti využití IS Heracleum

The screenshot shows the 'Lokality' window with a table of localities. Callout boxes provide the following information:

- Výběr zobrazení:** Uchazeč může vyvolat z pohledu lokality. (View selection)
- Formaci filtru nebo hlavních filtrů:** Umožňuje výběr lokality, o které se uchází. (viz karty Ovládací filtrů)
- Může si prohlédnout umístění vybraných lokality v mapě.**
- Může si vyexportovat vybrané lokality do standardních formátů pro posílání ve vlastním systému GIS.**
- Začlenění parcelních může způsobit (omezení) výhled.**
- Obtáhnout detailní informaci o lokalitě (pouze jeden vybraný záznam).**
- Vytvoření výkazu výměr a kalkulace nákladů podle vlastních cen. Uchazeč může rozah (vybrané záznamy, aktuální pohled, všechny stránky), ocenit si jednotlivé metodiky klasifikace a vygeneruje excelový souhrn s kalkulací a výjezdy. (viz karta Výkaz výměr pro Uchazeče).**

IS HERACLEUM
Ovládání základního okna - uživatel Uchazeč

5: Popis hlavních filtrů – hromadný filtr

The screenshot shows the 'Filtrovat' window with various filter fields. Callout boxes provide the following information:

- Applikuje filtr. Do tabulky se vyplní pouze záznamy, odpovídající filtru.**
- Výběr numerického operátoru na položku filtru. (rovno, větší než atd.)**
- Pole pro zadání hodnoty filtru. V případě Od-Do umožní zadat dvě hodnoty.**
- Některé položky lze filtrovat přes fulltextové vyhledávání.**
- Hodnoty některých položek je možné vybrat z více nabízených možností, dostupných v rozbalovacím menu. Lze označit více hodnot.**
- Vyčistí filtr. Do tabulky se vyplní všechny záznamy v informačním systému.**
- Operátor rozsahu. (Od-Do)**
- Pro fulltextové vyhledání zadáme začátek textu.**
- Operátor menší než nebo rovno.**
- Operátor umožní zadat pouze jednu hodnotu.**
- Někdy je výběr pouze jedné volby.**
- Některé položky lze filtrovat přes fulltextové vyhledávání.**
- Pro fulltextové vyhledání zadáme libovolnou část textu.**
- Záznam bude zobrazen, pokud není známa hodnota parametru.**

IS HERACLEUM
Ovládání Hromadného filtru

Obr. č. 6: Generování dopisů a výzev

The screenshot shows the 'Dopisy a výzvy' window with a table of generated documents. The table columns include: ID, Typ, Datum, Stav, a column for the document name, and a column for the status.

Obr. č. 7: Informace o parcelách a metodikách

The screenshot shows the 'Parcely' window with a table of parcels. The table columns include: Parcel ID, Parcel Name, Parcel Area, Parcel Type, Parcel Status, Parcel Date, Parcel Method, Parcel Price, Parcel Status, Parcel Date, Parcel Method, Parcel Price, Parcel Status.

Obr. č. 8: Tabulka pro zadání vlastních cen prací

Způsob	Rostlina	Pokryvnost			
		1	2	3	4
sečení nebo pavta	Bolševník	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	Metelka	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	Atřelka	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
vytváření	Bolševník	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	Metelka	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	Atřelka	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
vytřívání	Bolševník	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	Metelka	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	Atřelka	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
plošný postřik	Bolševník	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	Metelka	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	Atřelka	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
bodový postřik	Bolševník	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	Metelka	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
	Atřelka	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Obr. č. 9: Informační okno lokality v mapové části IS Heracleum

Foto č. 1: Kvetoucí bolševník velkolepý

Foto č. 2: Semena bolševníku v hnědé zralosti

Foto č. 3: Klíčící semenáčky bolševníku velkolepého

Foto č. 4: Projevy potřísnění pokožky šťávou bolševníku

Foto č. 5: Křídlatka japonská

Foto č. 6: Křídlatka sachalinská

Foto č. 7: Netýkavka žláznatá

Foto č. 8: Použití totálního herbicidu Roundup biactiv

Foto č. 9: Účinek ošetření Garlonem New

Foto č. 10: Použití selektivního herbicidu Glean 75 WG

Foto č. 11: Projev použití Dicopuru M 750

Foto č. 12: Likvidace bolševníku vykopáváním

Foto č. 13: Odstraňování dozrávajících okoliků

Foto č. 14: Společný růst křídlatky a bolševníku - květen